ПРАЛЕТАРЫІ ЎСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

Літаратура і мастацтва

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

Год выдання 38-ы
№ 27 (2387)
4 красавіка 1969 г. ПЯТНІЦА
Цана 4 кап.

У АБ'ЕКТЫВЕ—ФАКТ

РАБОТНІКІ МІЛІЦЫІ—У ПІСЬМЕННІКАЎ

2 красавіка ў клубе СП БССР адбылася сустрэча работнікаў сталічнай міліцыі з пісьменнікамі. Вечар сустрэчы адкрыў сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў БССР І. Шамякін. Затым начальнік упраўлення МУС Мінгарвыканкома палкоўнік В. Піскароў прадставіў прысутным удзельнікаў сустрэчы, расказаў аб складанай і неспакойнай рабоце людзей у сініх шынялях.

На сустрэчы выступілі выдатнікі міліцыі С. Навахацкі, М. Чарвянец, Т. Бацяноўская.

Пісьменнікі А. Міронаў, А. Кучар расказалі аб творчых сувязях беларускіх літаратараў з органамі МУС. Паэты Е. Лось, А. Бачыла, Н. Гілевіч, А. Русак прачыталі свае вершы. Пісьменнікі падаравалі свае кнігі з аўтографамі работнікам міліцыі.

На здымку — пісьменнікі І. Шамякін (трэці справа), А. Макаёнак (пяты злева), М. Ткачоў (другі злева) сярод работнікаў міліцыі сталіцы.

НА ЭКРАНАХ СТАЛІЦЫ

Тыдзень беларускіх дакументальных кінафільмаў у Маскве

Сёмага красавіка ў адным з буйнейшых маскоўскіх кінатэатраў «Расія» пачнецца Тыдзень беларускага дакументальнага фільма, прысвечаны 100-годдзю з дня нараджэння У. І. Леніна. Такі агляд творчасці кінадакументалістаў саюзных рэспублік праводзіцца ўпершыню і адкрыюць яго беларускія майстры кінапубліцыстыкі.

Масквічы ўбачаць кінаальманах «Штрыхі да партрэта», створаны творчым калектывам у складзе сцэнарыстаў К. Славіна, М. Бярозкі, рэжысёраў І. Пікмана, Р. Ясінскага і В. Цеслюка. Кінастужка асвятляе вялікі шлях, які прайшла наша рэспубліка за 50 гадоў Савецкай улады.

Гераічнай барацьбе беларускага народа супраць нямецка-фашысцкіх захопнікаў у гады Вялікай Айчыннай вайны прысвечаны поўнаметражны дакументальны фільм «Генерал Пушча», створаны рэжысёрам І. Вейняровічам па сцэнарыі А. Вялюгіна. Фільм удастоены Дзяржаўнай прэміі БССР. З ім таксама пазнаёмяцца масквічы.

У часе тыдня будзе паказана і паэтычная хранікальна-дакументальная стужка аб народных талентах Беларусі «Песні Палесся», створаная па ўласным сцэнарыі Ю. Цвятковым.

На сталічным экране будзе дэманстравацца некалькі беларускіх кінастужак з цыкла «Наш сучаснік». Сярод іх — «Кароткае знаёмства» (пра Героя Савецкага Саюза Н. Папову, прафесара медыцыны Л. Залатарову і дырыжора сімфанічнага аркестра БССР Т. Каламійцаву), «Жыве на Палессі чалавек» (пра Героя Сацыялістычнай Працы трактарыста П. Канопліча), «Сямёнаўскі гарадок» (пра дырэктара ардэнаноснага Аршанскага льнокамбіната, Героя Сацыялістычнай Працы Г. Сямёнава) і «Мне хочацца расказаць» (пра жыццё і працоўныя справы заслужанай настаўніцы школ БССР, Героя Сацыялістычнай Працы А. Казей).

Акрамя гэтага будуць дэманстравацца дакументальныя кінафільмы «Першыя ноты», «10 мінут з Малчанавым», «Пакараны смерцю ў 41-м», «Паляванне са старым сабакам», кіначасопісы «Нас вадзіла маладосць» (да 50-годдзя Ленінскага камсамола), «Парадак — ёсць парадак» (спецвыпуск, прысвечаны 50-годдзю Савецкай міліцыі), навукова-папулярная стужка «Самазабойца» (пра гігіену разумовай працы) і іншыя кінатворы. Усяго беларускія кінадакументалісты пакажуць масквічам больш чым 20 кінастужак. Многія з іх адначасова з дэманстрацыямі ў кінатэатры «Расія» будуць паказвацца па Усесаюзным і Маскоўскім тэлебачанні.

У Тыдні беларускіх дакументальных кінафільмаў у Маскве прыме ўдзел дэлегацыя кінематаграфістаў нашай рэспублікі.

С. ВАНІН.

У СУВЯЗІ з 25-годдзем вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў, якое спаўняецца ў ліпені г. г., Цэнтральны Камітэт КП Беларусі прыняў пастанову. У ёй адзначаецца, што бліскуча ажыццёўленая ў 1944 годзе Савецкай Арміяй пры актыўнай падтрымцы партызан Беларуская наступальная аперацыя ўвайшла яркай старонкай у гераічны летапіс барацьбы савецкага народа за свабоду і незалежнасць нашай Радзімы. У выніку гэтай аперацыі была поўнасцю вызвалена тэрыторыя рэспублікі, а гітлераўская армія пацярпела яшчэ адно катастрафічнае паражэнне. Гэта выдатная перамога Савецкіх Узброеных Сіл адкрыла шлях Савецкай Арміі для далейшага наступлення.

У баях за вызваленне Беларусі, як і ў ходзе ўсёй Вялікай Айчыннай вайны, ярка праявіліся несакрушальная магутнасць Савецкай дзяржавы, перавага сацыялістычнага грамадскага ладу, сіла брацкай дружбы нашай краіны, беззапаветная адданасць савецкіх людзей ідэалам камунізма. Разам з усімі народамі Савецкага Саюза гераічна змагаўся супраць фашысцкіх акупантаў беларускі народ.

Працоўныя рэспублікі ніколі не забудуць, непрымірымасці да буржуазнай ідэалогіі, неабходнасць выкрываць агрэсіўную палітыку імперыялізму, пастаянна павышаць рэвалюцыйную пільнасць працоўных, выпрацоўваць у іх гатоўнасць у любую мінуту выступіць на абарону сваёй Айчыны.

Уся прапагандысцкая і агітацыйна-масавая работа ў рэспубліцы павінна быць падпарадкавана інтарэсам мабілізацыі працоўных на паспяховае выкананне рашэнняў XXIII з'езда КПСС, плана чацвёртага года пяцігодкі, сацыялістычных абавязацельстваў, узятых у гонар 100-годдзя з дня нараджэння У. І. Леніна, на далейшае разгортванне ўсенароднага патрыятычнага руху — азнаменаваць 1969 год і надыходзячы ленінскі юбілей ударнай работай, новымі здзяйсненнямі ў камуністычным будаўніцтве.

Пастановай прадугледжваецца правядзенне на прамысловых прадпрыемствах, у калгасах і саўгасах, установах, навучальных установах лекцый, дакладаў, гутарак, а таксама сустрэч працоўных, моладзі з удзельнікамі баёў за вызваленне Беларусі, з ветэранамі Вялікай Айчыннай вайны, злётаў былых франтавікоў і партызан, паходаў і экскурсій па месцах баёў, партызанскіх стаянак. У вышэйшых навучальных

У ЦЭНТРАЛЬНЫМ КАМІТЭЦЕ КП БЕЛАРУСІ

АБ 25-й ГАДАВІНЕ ВЫЗВАЛЕННЯ БЕЛАРУСКАЙ ССР АД НЯМЕЦКА-ФАШЫСЦКІХ ЗАХОПНІКАЎ

што сваім вызваленнем ад фашысцкага рабства яны абавязаны доблеснай Савецкай Арміі. Беларускі народ поўны глыбокай удзячнасці і падзякі КПСС і Савецкаму ўраду, усім брацкім народам Савецкага Саюза, якія аказалі неацэнную дапамогу нашай рэспубліцы ў пасляваенным аднаўленні і далейшым развіцці народнай гаспадаркі, навукі і культуры.

Дваццаціпяцігоддзе вызвалення Беларускай ССР ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў будзе адзначацца ў абстаноўцы магутнага ўсенароднага сацыялістычнага спаборніцтва, выкліканага падрыхтоўкай да 100-годдзя з дня нараджэння У. І. Леніна.

Цэнтральны Камітэт КП Беларусі паставіў правесці святкаванне 25-й гадавіны вызвалення рэспублікі пад знакам непахіснай вернасці працоўных ідэям Леніна, справе камунізма, гатоўнасці моладзі свята захоўваць і памнажаць баявыя і працоўныя традыцыі партыі і народа.

Партыйным, камсамольскім і прафсаюзным арганізацыям рэкамендавана шырока растлумачваць рабочым, калгаснікам, інтэлігенцыі, воінам Савецкай Арміі, моладзі вялікае значэнне Беларускай наступальнай аперацыі; ярка і пераканаўча паказваць ленінскія прынцыпы знешняй палітыкі Савецкай дзяржавы, крыніцы сілы і магутнасці СССР, масавы гераізм савецкіх воінаў і партызан, бяспрыкладны працоўны подзвіг тых, хто працаваў у савецкім тыле.

Асаблівая ўвага звернута на выхаванне людзей у духу гераічных традыцый Камуністычнай партыі, савецкага народа і яго Узброеных Сіл, сацыялістычнага патрыятызму і пралетарскага інтэрнацыяналізму, установах неабходна правесці навуковыя канферэнцыі, прысвечаныя 25-й гадавіне вызвалення Беларусі.

У дні святкавання гэтай даты ў гарадах і вёсках рэспублікі намячаецца правесці ўрачыстыя сходы, мітынгі, народныя гулянні, віншаванні Герояў Савецкага Саюза, кавалераў баявых ордэнаў, удзельнікаў вызвалення Беларусі. Прадугледжана арганізаваць ля помнікаў і месц пахавання загінуўшых воінаў і партызан масавыя сустрэчы і маніфестацыі моладзі.

У горадзе Мінску 3 ліпеня 1969 г. адбудзецца ўрачысты сход працоўных разам з прадстаўнікамі Савецкай Арміі, прысвечаны 25-й гадавіне вызвалення Беларусі.

Партыйным камітэтам, ЦК ЛКСМБ, Белсаўпрофу, гаспадарчым кіраўнікам прапанавана абсталяваць у дамах і кабінетах палітычнай асветы, культасветустановах, чырвоных кутках і ленінскіх пакоях выстаўкі, вітрыны, стэнды, на якіх адлюстраваць бяспрыкладны гераізм савецкага народа ў гады Айчыннай вайны, дасягненні краіны і рэспублікі ў развіцці эканомікі, навукі і культуры, вынікі сацыялістычнага спаборніцтва па дастойнай сустрэчы 100-годдзя з дня нараджэння У. І. Леніна. Праводзіць ля гэтых стэндаў і выставак сустрэчы і гутаркі юнакоў і дзяўчат з ветэранамі партыі і ўдзельнікамі Вялікай Айчыннай вайны.

Рэкамендавана ўсюды выкарыстаць вопыт працоўных і грамадскіх арганізацый Мінскай вобласці па штогадняму правядзенню 8 мая як дня памяці барацьбітоў за народнае шчасце.

Неабходна прывесці ў парадак месцы пахавання загінуўшых, арганізаваць ускладанне вянкоў і кветак да помнікаў і на магілы, устанавіць ля іх ганаровыя варты воінаў і піянераў.

Пастановай ЦК КПБ прадугледжваецца збудаванне там, дзе гэта яшчэ не зроблена, помнікаў і абеліскаў, устанаўленне мемарыяльных дошак, занясенне ў Кнігі народнай славы імёнаў воінаў і партызан, якія найбольш вызначыліся ў барацьбе з фашысцкімі захопнікамі; завяршэнне да канца чэрвеня г. г. работ па будаўніцтву на 21-м кіламетры шасэ Мінск — Масква манумента ў гонар перамаганоснага правядзення ў 1944 г. Беларускай аперацыі, а таксама будаўніцтва другой чаргі мемарыяльнага комплексу ў вёсцы Хатынь Мінскай вобласці. У дні святкавання 25-й гадавіны вызвалення БССР гэтыя помнікі намечана ўрачыста адкрыць і правесці ля іх масавыя мітынгі працоўных.

Цэнтральны Камітэт КП Беларусі абавязаў рэдакцыі газет, часопісаў, радыё і тэлебачання, установы культуры, камсамольскія арганізацыі, калектывы навучэнцаў прадоўжыць збор матэрыялаў аб гераізме савецкіх людзей у гады Вялікай Айчыннай вайны, абнавіць і папоўніць экспазіцыі музеяў баявой і працоўнай славы, выстаўкі і куткі, прысвечаныя ратным подзвігам воінаў, партызан і падпольшчыкаў, а таксама правесці піянерскія зборы, злёты, тэматычныя вечары пад дэвізам — любіць Радзіму, браць прыклад з патрыётаў.

Партыйныя камітэты, рэспубліканскія міністэрствы і ведамствы, выканкомы мясцовых Саветаў дэпутатаў працоўных, прафсаюзныя органы і гаспадарчыя арганізацыі абавязаны ўзмацніць увагу да інвалідаў, былых воінаў, партызан і падпольшчыкаў, сем'яў загінуўшых у барацьбе за свабоду і незалежнасць нашай сацыялістычнай Радзімы, аказваць ім неабходную дапамогу ў паляпшэнні жыллёва-бытавых умоў, у вырашэнні пытанняў пенсійнага забеспячэння, працаўладкавання і медыцынскага абслугоўвання.

Рэдакцыям рэспубліканскіх газет і часопісаў, абласнога і раённага друку прапанавана сістэматычна публікаваць матэрыялы аб бяспрыкладным гераізме савецкіх людзей у барацьбе супраць нямецка-фашысцкіх захопнікаў і на працоўным фронце, успаміны ўдзельнікаў вызвалення Беларусі; Дзяржаўнаму камітэту Савета Міністраў БССР па радыёвяшчанню і тэлебачанню — арганізаваць радыё- і тэлеперадачы, прысвечаныя 25-й гадавіне вызвалення БССР.

Пастановай ЦК КПБ прадугледжваецца правесці ў гарадах і населеных пунктах фестывалі мастацкіх і дакументальных фільмаў аб Вялікай Айчыннай вайне і сённяшніх буднях арміі і флоту; арганізаваць рэспубліканскую мастацкую выстаўку твораў, прысвечаных Савецкай Арміі і партызанскаму руху, а таксама палітычнага плаката перыяду Вялікай Айчыннай вайны; выдаць рад кніг, паштовак і плакатаў, якія адлюстроўвалі б гераічны подзвіг савецкага народа ў гады Вялікай Айчыннай вайны; правесці масавыя спартыўныя спаборніцтвы, ваенныя гульні, агітпрабег па раёнах рэспублікі, турысцкія паходы і маладзёжныя аўтапрабегі па месцах баёў Вялікай Айчыннай вайны, а таксама масавае спартыўна-тэатралізаванае прадстаўленне на мінскім стадыёне «Дынама» 5 ліпеня г. г.

ЦК КП Беларусі зацвердзіў аргкамітэт па падрыхтоўцы і правядзенню святкавання 25-й гадавіны вызвалення БССР ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў у складзе: тт. Сурганаў Ф. А. (старшыня), Пілатовіч С. А. (нам. старшыні), Кісялёў Р. Я. (нам. старшыні), члены камітэта: Грэкаў У. А., Грыгаровіч І. І., Жабіцкі Г. М., Здановіч А. А., Капіч М. Ф., Кішкін С. М., Кляцкоў Ф. Я., Клімаў І. Ф., Клімаўской А. А., Кавалёў М. В., Кароль У. А., Коцяш Г. І., Коханаў П. Л., Кузьмін А. Т., Лежапёкаў В. Я., Лівенцаў В. І., Макараў І. М., Марцэлеў С. В., Мяшкоў М. М., Мінковіч М. А., Савін В. М., Скурко Я. І. (М. Танк), Шарапаў В. І., Шаўроў А. С.

МОЛАДЗЬ ПРЫМАЕ ЭСТАФЕТУ

V УСЕСАЮЗНАЯ НАРАДА МАЛАДЫХ ПІСЬМЕННІКАЎ ЗАКОНЧЫЛА СВАЮ РАБОТУ

АПОШНІЯ ДНІ V Усесаюзнай нарады маладых пісьменнікаў былі багатыя на новыя цікавыя падзеі і ўражанні. Удзельнікі нарады мелі ў гэтыя дні некалькі незабыўных сустрэч.

Група ўдзельнікаў нарады была прынята М. Шолахавым. Выдатны савецкі пісьменнік некалькі гадзін гутарыў з маладымі літаратарамі, распытваў іх аб ходзе нарады, дзяліўся сваімі думкамі аб прызначэнні творчасці, аб мастацкім майстэрстве, аб сучасным стане мастацкай літаратуры.

31 сакавіка ў актавай зале ЦК ВЛКСМ адбылася яшчэ адна сустрэча—урачыстая і хвалюючая.

Бурнымі воплескамі сустрэла зала гераічных савецкіх пагранічнікаў, абаронцаў вострава Даманскі Герояў Савецкага Саюза старшага лейтэнанта В. Бубеніна і малодшага сяржанта Ю. Бабанскага. На вечары выступілі таксама лётчык-касманаўт СССР А. Лявонаў, кінаакцёр А. Баталаў, Герой Савецкага Саюза, заслужаны лётчык-выпрабавальнік СССР Г. Масалоў, дваццацідзевяцігадовы доктар фізіка-матэматычных навук А. Галееў, перадавікі працы, майстры мастацтваў. У цэнтры размовы была тэма гераізму, подзвігу савецкіх людзей у працы, навуцы, у космасе...

І вось наступіў апошні дзень V Усесаюзнай нарады маладых пісьменнікаў. 1 красавіка ў канферэнц-зале гасцініцы «Юность» адбылося заключнае пасяджэнне, якое падвяло вынікі нарады. Пасяджэнне адкрыў сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў СССР Г. Маркаў.

— Гэта нарада, — сказаў ён, — з'явілася не толькі напружанай, адказнай і сур'ёзнай работай, але і святам новых адкрыццяў, святам пазнання, святам новых радасных сустрэч. Нарада выклікана самім ходам жыцця, развіццём нашай шматнацыянальнай маладой літаратуры, яна наглядна прадэманстравала, што на высокую арбіту вялікай літаратуры ўпэўнена выходзіць таленавітая пісьменніцкая змена... Маладое пакаленне прымае эстафету старшых таварышаў, вялікіх майстроў мастацкага слова, і ідзе ўперад, паспяхова развіваючы лепшыя традыцыі нашай шматнацыянальнай літаратуры.

Аб няўхільным росце і ўздыме нашай шматнацыянальнай літаратуры, аб яе непарыўнай сувязі з жыццём народа, аб вернасці партыйным і класавым пазіцыям, аб плённым супрацоўніцтве пісьменніцкіх арганізацый з камсамолам, аб глыбокай сувязі і ўзаемным узбагачэнні братніх літаратур, аб творчых праблемах, якія абмяркоўваліся на V Усесаюзнай нарадзе, гаварылі ў сваіх выступленнях сакратары праўлення Саюза пісьменнікаў СССР А. Суркоў і А. Салынскі, сакратары праўлення Саюза пісьменнікаў РСФСР В. Фёдараў, Ф. Таурын, В. Панкоў, А. Кешокаў, сакратар праўлення Маскоўскай пісьменніцкай арганізацыі С. Міхалкоў, пісьменнік Г. Канавалаў. Уражаннямі ад сустрэч і семінараў падзяліліся ўдзельнікі нарады — маладыя літаратары з братніх рэспублік.

З заключным словам на пасяджэнні выступіў першы сакратар ЦК ВЛКСМ Я. Цяжэльнікаў. Ён гаварыў аб працоўных і баявых традыцыях Ленінскага камсамола, аб высокай адказнасці маладых літаратараў, аб іх абавязку быць заўсёды на перадавой лініі жыцця, верна служыць сваёй партыі, свайму народу.

У заключэнне ўдзельнікі нарады з вялікім уздымам прымаюць пісьмо Цэнтральнаму Камітэту Камуністычнай партыі Савецкага Саюза.

У той жа дзень адбыўся заключны вечар сустрэчы ўдзельнікаў нарады з моладдзю Масквы.

РАЗ'ЯЗНЫ МУЗЕЙ

Вось ужо больш як месяц у складзе агітпоезда Гомельскага аддзялення Беларускай чыгункі па сталёвых магістралях раз'язджае спецыяльны вагон абласнога краязнаўчага музея. Яго рэйсы прысвечаны ленінскаму юбілею.

Работнікі музея абсталявалі ў вагоне вялікую фотавыстаўку на тэму: «Ідэі Леніна жывуць і перамагаюць». 40 стэндаў аб'ядноўваюць каля 300 фатаграфій, якія расказваюць аб жыцці і рэвалюцыйнай дзейнасці Уладзіміра Ільіча, аб ажыццяўленні яго ідэй і запаветаў, аб поспехах працоўных Гомельшчыны за 50 год Савецкай улады.

Вагон-выстаўку кожны раз суправаджаюць кваліфікаваныя лектары — навуковыя супрацоўнікі музея. У рэйсах пабывалі ўжо Л. Нарыцкая, Л. Цыбульная, Л. Шыловіч, І. Каранеўская. За месяц яны прачыталі для рабочых-чыгуначнікаў і іх сем'яў звыш 80 лекцый па юбілейнай ленінскай тэматыцы. За гэты час вагон-музей наведала больш як дзве тысячы чалавек. Ён пабываў на станцыях Васілевічы, Хойнікі, Бабічы, Прыбар, Якімаўка, Дзямяхі і многіх іншых.

ДЫСКУСІІ
На парадку дня:
ПРАБЛЕМЫ АПАВЯДАННЯ

В. ЖУРАЎЛЁЎ

УСТОЙЛІВАЕ І РУХОМАЕ

28 сакавіка ў нашай газеце быў змешчаны артыкул В. Бурана «Вялікія праблемы малога жанру». Гэтым артыкулам на старонках «Літаратуры і мастацтва» пачалася дыскусія па праблемах апавядання. Сёння гаворку аб сучасным стане нашай «малой прозы» працягвае крытык В. Жураўлёў.

ГАВОРАЧЫ пра апавяданне, трэба ўлічваць яго спецыфіку, яго ўнутраныя магчымасці. Нельга, вядома, праводзіць жорсткую граніцу паміж жанрамі, раздзяляць іх глухой сцяной. Але, пры ўсёй рухомасці жанравай шкалы, кожны жанр мае свае характэрныя, досыць устойлівыя прыкметы, занядбанне якіх нярэдка адмоўна адбіваецца на мастацкім узроўні твора.

Пытанне аб жанравых адзнаках апавядання закранаецца і ў артыкуле В. Бурана «Вялікія праблемы малога жанру». Аўтар артыкула слушна адстойвае прынцып захавання найбольш істотных, выпрацаваных мастацкай практыкай асаблівасцей навелістычнай формы. Праўда, канкрэтызуючы сваю думку, В. Буран, як нам здаецца, бывае не зусім паслядоўным. Вельмі ўжо настойліва спрабуе ён іншы раз «падцягнуць» апавяданне да аповесці і рамана. «Па сваім змесце, мастацкай нагрузцы»,— піша В. Буран, апавяданне «не ўступае (ці, прынамсі, не павінна ўступаць) раману або аповесці».

Я разумею: В. Буран хоча, каб да твораў навелістычнага жанру падыходзілі з высокімі меркамі. Я таксама супраць таго, каб жанравай спецыфікай апавядання апраўдвалі мастацкія слабасці таго ці іншага твора«малой формы». Тым больш, што ёсць у нас апавяданні, якія не могуць не здзівіць глыбінёй даследавання жыццёвых з'яў. І наадварот, выходзяць яшчэ аповесці, нават раманы, якія нясуць значна меней «карыснай інфармацыі», чым некаторыя апавяданні.

І ўсё ж, як бы ні «старалася» апавяданне, як бы яно ні імкнулася шырока і поўна ахапіць рэчаіснасць, яму не пад сілу зраўняцца з раманам. Ды гэта апавяданню і не патрэбна. Навелістычная форма мае свае непасрэдныя, у нечым вузейшыя, але ніколькі не лягчэйшыя, чым у рамана, задачы. Досыць дакладна іх вызначыў яшчэ Бялінскі, сказаўшы, што апавяданне павінна хутка, імгненна рэагаваць на праявы новага ў жыцці, без запінкі заключаць гэтае новае ў «цесныя рамкі».

Лаканічная жанравая форма апавядання менавіта і «прыстасавала» сябе найбольш да таго, каб «праслухваць» дыханне і пульс сённяшняга дня. Гэтую традыцыйную асаблівасць жанру пісьменнік-апавядальнік не можа не ўлічваць. Да якой бы ўрэшце тэмы ён ні звяртаўся, сама жанравая форма пераважна заўсёды дыктуе яму сваё патрабаванне працягнуць руку сучаснасці.

Увага пісьменнікаў да зменлівых, да рухомых абрысаў рэальнасці, бясспрэчна, ажывіла і пашырыла сёння (на жаль, не заўсёды паглыбіла) плынь кароткай формы апавядання ў яго самых разнастайных відавых прыкметах. Тут мы знойдзем эцюд, замалёўку, нейкую своеасаблівую, надзвычай сціслую навелку і проста не разгорнуты, але здольны разгарнуцца жыццёвы факт.

У жанравых формах такога кароткага апавядання вельмі ярка адчуваецца элемент дакументальнасці. Часта гэта нават падкрэсліваецца назвамі цыклаў, якія аб'ядноўваюць па некалькі твораў і нярэдка маюць свой працяг. Вось ужо не адзін год з'яўляюцца ў друку кароткія апавяданні М. Ракітнага з цыкла «Сярод людзей сваіх». Пад агульным загалоўкам «Мае землякі» надрукаваў арыгінальныя апавяданні А. Кулакоўскі. «Нявыдуманымі гісторыямі» называе ўспаміны-замалёўкі аб першых днях вайны А. Карпюк. Па сутнасці, нейкую новую з'яву мастацкай дакументалістыкі, якая знаходзіцца ў блізкім сваяцтве з кароткім апавяданнем, нагадвае кніга тонкіх псіхалагічных нататак Я. Брыля «Жменя сонечных промняў».

Трэба спадзявацца, што ў шырокім патоку мастацкіх жанраў кароткае апавяданне з яго разнастайнымі структурнымі прыкметамі захавае за сабой і надалей права існавання і інтэнсіўнага развіцця. Бо стаяла і заўсёды будзе стаяць перад літаратурай задача імгненна схопліваць яркае, характэрнае і тыповае з багатай і зменлівай мазаікі жыцця.

Правамерна, аднак, паставіць пытанне: чаму кароткае па форме апавяданне часта робіцца кароткім і па думцы? Прычын тут, відаць, некалькі.

Па-першае, малакроўнасць такіх апавяданняў нярэдка звязана з дробязнасцю саміх фактаў, на якіх яны засноўваюцца. Не маючы каштоўнага і разнастайнага «фонду» ўражанняў і нагляданняў, пазбаўлены магчымасці адбіраць самае значнае, пісьменнік ідзе па лініі найменшага супраціўлення і бярэ за аснову прынцып «кожнае лыка ў радок».

А па-другое, асобныя аўтары «кароткаметражнай формы» з пэўнай недаацэнкай ставяцца да абагульнення. Ці не творы такіх аўтараў меў на ўвазе М. Танк, калі ён на Чацвёртым з'ездзе пісьменнікаў СССР сказаў: «У нашы часопісы стаў пранікаць нейкі «малы рэалізм» — рэалізм нязначных фактаў, перажыванняў, натуралістычных дэталей, якія адводзяць убок ад важнейшых пытанняў, вырашальных падзей, сацыяльных абагульненняў».

Дрэнна, калі пісьменнік дае волю вымыслу і фантазіі, не абапіраючыся на глыбокае веданне жыцця і жыццёвых з'яў. Аднак і пры наяўнасці самых дбайных адносін да канкрэтнага факта пісьменнік павінен нешта дадумаць, дамысліць і абагульніць.

Таму і дазволю сабе не пагадзіцца з В. Буранам, калі той дапускае (хоць і з пэўнай агаворкай) правамернасць існавання твораў, у якіх можа і не быць асэнсавання «філасофіі быцця». Гэта неяк не зусім стасуецца з агульным пафасам артыкула, скіраванага на сцвярджэнне высокіх прынцыпаў ідэйнасці, грамадзянскасці і мастацкасці. Ды і прыклады, узятыя Буранам для падмацавання сваёй думкі, не вельмі пераканальныя. Тым іменна і цікавае, на наш погляд, апавяданне І. Пташнікава «Алені», што ёсць у ім не толькі хваляванне за чалавека, але і роздум над складанымі маральна-этычнымі і сацыяльнымі праблемамі.

Жанравыя законы сапраўды дыктуюць апавяданню заставацца сціслым па форме, аднак не будзем адбіраць ад яго права на шырокамаштабную і глыбокую думку!

Вось два апавяданні амаль яшчэ навічка ў літаратуры Л. Калодзежнага — «Дэраш» і «Глушэц», надрукаваныя летась у часопісе «Маладосць». Усё тут проста, звычайна, абыдзенна. Але апавяданні гэтыя, асабліва першае, можна без скідак прызнаць творамі глыбокай думкі, хоць аўтар не фармулірue гатовых вывадаў, не становіцца ў позу пісьменніка-інтэлектуала. Сакрэт удачы Л. Калодзежнага ў яго ўменні суаднесці драбніцу рэчаіснасці, адну яе маленькую кроплю з народным жыццём наогул...

Эпічныя жанры, у тым ліку і жанр апавядання, наогул вельмі эластычныя, здольныя істотным чынам змяняць і абнаўляць сваю тыпалогію, дастасоўваючыся да новага матэрыялу і новых задум. Былі б толькі ў мастака свежыя задумы і значны, блізкі яго душы матэрыял, была б у яго глыбокая і самастойная жыццёвая і эстэтычная канцэпцыя!

Прытым характэрна, што малы эпічны жанр найбольш прыкметна рассоўваў свае сюжэтна-кампазіцыйныя граніцы тады, калі сам час глыбока задумваўся над этапамі, раней ім пройдзенымі, і над этапамі, якія яму належала прайсці. Паглыблены філасофскі і аналітычны роздум амаль заўсёды кантактуецца з мудрай і спакойнай эпічнасцю, якая схільна азірацца назад, разважліва глядзець наперад і добра асэнсоўваць сучаснасць.

ВАЖНАЕ месца ў агульным руху беларускага апавядання заняло апавяданне, якое найчасцей (В. Буран мае тут рацыю) у адным эпізодзе раскрывае пэўную грань чалавечага характару, а то і ўвесь характар. Цікава, што вельмі многія творы з такою структурай засноўваюцца на бытавым матэрыяле.

Добра адчувае сябе ў сферы быту талент А. Кулакоўскага («Гарэў аганёк», «З Канатопа», «Дзе ты, Леначка?», «Дванаццаты жорсткі», «Усюды вада», «Мятка пад акном»). Ёсць тут удачы і ў М. Лупсякова («Торба з салам», «Драбяза», «Непуцёвы»). Часта звяртаюцца да навелістычнай жанравай формы, якая раскрывае раптоўнае, нярэдка нечаканае ў чалавечым характары, Я. Скрыган і А. Васілевіч, І. Навуменка і Я. Брыль, В. Быкаў і В. Адамчык, І. Пташнікаў і Ул. Дамашэвіч, Б. Сачанка і А. Кудравец...

Раскрываючы псіхалогію чалавека ў нейкі адзін канкрэтны і надзвычай кароткі момант, такое апавяданне схільна замыкацца ў межах сціслага прамежку часу, бо галоўная яго задача — адказаць на пытанне: а ў якіх менавіта якасных праявах раскрываецца чалавек вось цяпер, зараз, у гэтае кароткае імгненне?

Мы, напрыклад, бадай нічога не ведаем пра папярэднюю гісторыю складвання характару і можам толькі прыблізна здагадвацца аб яго далейшай эвалюцыі ў апавяданні А. Кулакоўскага «Гарэў аганёк». Героя гэтага твора дзядзьку Палікара аўтар «падпільнаваў» у той кароткі момант, калі ён «так сабе», без злых намераў раскідаў

(Заканчэнне на 3-й стар.).

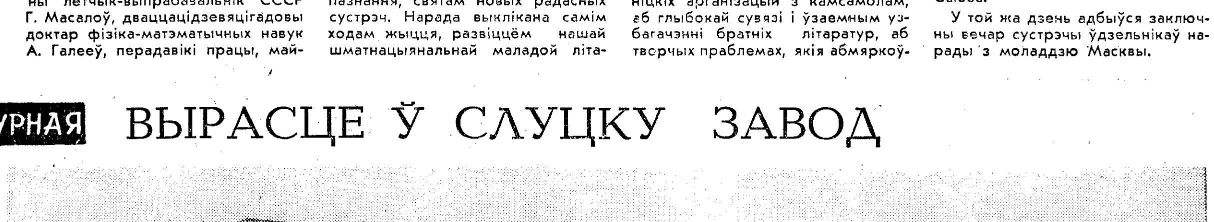
БЕЛАРУСЬ АРХІТЭКТУРНАЯ

ВЫРАСЦЕ Ў СЛУЦКУ ЗАВОД

Будынкі мясакамбінатаў, хлебных, малочных, піўных, кансервавых заводаў праектуюць у інстытуце «Белгіпрахарчпрам».

Маладыя архітэктары і інжынеры гэтага інстытута ўжо распрацавалі праекты цэлага шэрагу харчовых прадпрыемстваў, што будуць узводзіцца як у Беларусі, так і ў братніх рэспубліках. Гэта — Лідскі камбінат харчовых канцэнтратаў, хлебазаводы ў Таліне і Андзіжане, піўзавод у Полацку і інш.

А гэта — праект будынка новага піўзавода ў Слуцку. Архітэктары І. Байцоў, С. Корчык, Н. Вул вырашылі раздзяліць адміністрацыйна-бытавы і вытворчы карпусы, размясціць іх двума самастойнымі аб'ёмамі, звязанымі паміж сабой толькі пераходнай галерэяй.

НА БЕРАГАХ БАЛТЫКІ

Дзяржаўны сімфанічны аркестр БССР адправіўся ў вялікую гастрольную паездку па прыбалтыйскіх рэспубліках і гарадах РСФСР. Зараз ён знаходзіцца ў Калінінградзе.

Кожны прыезд музыкантаў — радасная падзея для калінінградскіх аматараў музыкі. Аб гэтым гавораць перапоўненыя канцэртныя залы, водгукі слухачоў, пажаданні прыязджаць яшчэ.

Адно з выступленняў — у матроскім клубе гарнізона.

У праграме — Гайдн, Мендэльсон, Пучыні, творы беларускіх кампазітараў Ю. Семянякі, Д. Смольскага, І. Лучанка.

У антракце да нас за кулісы прыйшла вялікая група маракоў. Сярод іх і нашы землякі-беларусы. Акружылі спявачку І. Адзінцову, аркестрантаў.

— Калі я слухаю беларускую музыку, — падзяліўся сваімі ўражаннямі матрос Іван Лях, — дык думкамі пераношуся ў Мінск, на родны трактарны, дзе я працаваў... Вялікае вам дзякуй.

— Вялікае вам дзякуй! — гэтыя словы мы часта чуем у час гастроляў.

Сёння аркестр дае свой першы канцэрт у Каўнасе.

Р. ГЛЯЙХЕНГАЎЗ, артыст аркестра.

Фота А. МАКСІМАВА.

У ГОСЦІ ДА СЯБРОЎ

Тры дні гасціла Дзяржаўная акадэмічная харавая капэла БССР у братняй Літве. Яна дала канцэрты ў Вільнюсе і Каўнасе, выступіла па Літоўскім радыё і тэлебачанні.

Кароткі адпачынак, і вось зноў гастрольны маршрут. На гэты раз ён ляжыць у рэспублікі Закаўказзя. Артысты капэлы пабываюць у сонечнай Грузіі, горнай Арменіі, нафтавым Азербайджане. Дадуць канцэрты ў Харкаве, Данецку, Растове, Сочы, Грозным і Арджанікідзе.

У гутарцы з нашым карэспандэнтам мастацкі кіраўнік капэлы, народны артыст СССР Р. Шырма расказаў:

— Мэта гэтай нашай месячнай паездкі — пазнаёміць украінскіх, грузінскіх і азербайджанскіх сяброў з багатай беларускай народнай песеннай спадчынай, паказаць ім новыя творы беларускіх кампазітараў, прысвечаныя 100-годдзю з дня нараджэння У. І. Леніна. У нашых канцэртах будуць выконвацца кантаты А. Багатырова «Беларускія песні» і «Леніну слава», паэма Г. Вагнера «Вечна жывыя», «Рэквіем» Моцарта, фінал Дзевятай сімфоніі Бетховена.

Для тбіліскіх слухачоў мы спецыяльна падрыхтавалі араторыю грузінскага кампазітара А. Тактакішвілі на словы паэта І. Арачішвілі «Па слядах Шата Руставелі». Гэты твор будзе выконвацца з сімфанічным аркестрам.

Сярод навінак нашага рэпертуару ёсць песні вядомых савецкіх кампазітараў братніх саюзных рэспублік В. Мурадэлі, Р. Шчадрына і іншых.

У Баку і Ерэване капэла выступіць з такімі складанымі творамі Г. Свірыдава, як «Патэтычная араторыя» на тэкст Ул. Маякоўскага і вакальна-сімфанічная паэма «Памяці Сяргея Ясеніна».

Гэтыя творы, як і многія іншыя, патрабуюць вялікага выканаўчага майстэрства, зладжанасці вакалістаў, хору і аркестра, таму мы іх старанна рыхтавалі на працягу доўгага часу.

— Гастрольная паездка да нашых сяброў, — сказаў у заключэнне Р. Шырма, — значная падзея ў жыцці капэлы.

І. СУЧКОЎ.

ПЕРАМОЖЦЫ ЎСЕСАЮЗНАГА КОНКУРСУ

У Маскве на працягу тыдня праходзіла пасяджэнне журы X Усесаюзнага конкурсу на лепшыя па мастацкім афармленні і паліграфічным выкананні выданні.

Побач з вядомымі мастакамі і работнікамі выдавецтваў і паліграфіі нашай краіны ў рабоце журы прынялі ўдзел прадстаўнікі Польшчы, ГДР, Балгарыі, Венгрыі, Манголіі.

Яны разгледзелі звыш тысячы кніг, брашур, альбомаў і іншай друкаванай прадукцыі, выпушчанай выдавецтвамі СССР у 1968 годзе, у тым ліку 56 беларускіх кніг і альбомаў, адзначаных дыпломамі рэспубліканскага конкурсу.

17 выданняў нашай рэспублікі ўзнагароджаны дыпломамі.

Высокай узнагароды Усесаюзнага конкурсу — дыплома першай ступені — удастоена кніга Якуба Коласа «Новая зямля», выпушчаная выдавецтвам «Беларусь» у сувенірным афармленні (мастак Г. Паплаўскі) і надрукаваная на паліграфкамбінаце імя Я. Коласа. Увагу членаў журы прыцягнулі афорты Г. Паплаўскага, цікавыя сваім нацыянальным каларытам, глыбінёй псіхалагічнай трактоўкі вобразаў. Цэльнасць макета кнігі, гарманічнае спалучэнне знешняга і ўнутранага афармлення, высокая культуры паліграфічнага выканання прынеслі кнізе «Новая зямля» Я. Коласа заслужаны поспех.

Да юбілею БССР выдавецтва «Беларусь» выпусціла серыю кніг «Вобласці нашай рэспублікі». Гэтая серыя па раздзеле палітычнай літаратуры ўдастоена дыплома другой ступені.

Улічваючы вялікую складанасць работы з дакументальным матэрыялам, якасць мастацка-тэхнічнага афармлення (мастак А. Яўменаў) журы конкурсу прысудзіла дыплом другой ступені нашаму фотаальбому «Крэпасць-герой».

Зборнік беларускіх народных казак «З рога ўсяго многа», выпушчаны выдавецтвам «Беларусь» у падарункавым афармленні нестандартным фарматам, таксама адзначаны дыпломам другой ступені. Маляўнічыя і своеасаблівыя па графічнай манеры ілюстрацыі ў гэтай кнізе мастачкі А. Лось.

Дзевяць кніг і альбомаў выдавецтва «Беларусь» адзначаны заахвочвальнымі дыпломамі конкурсу. Сярод іх паэма А. Вялюгіна «Вецер з Волгі» (мастак І. Давідовіч), зборнік нарысаў Т. Хадкевіча «Мая Беларусь» (мастак В. Шаранговіч), «Анталогія беларускай народнай песні» (мастак С. Кавалёў), альбомы «Беларусь Савецкая» і «Паўстаўшы з руін» (мастакі В. Юрчанка і Г. Грак), серыя «Бібліятэка беларускай паэзіі» (мастак Л. Прочын) і інш.

Заахвочвальным дыпломам узнагароджана кніга Э. Войніч «Авадзень», выпушчаная выдавецтвам «Народная асвета» (мастак А. Кашкурэвіч).

Упершыню ўзнагарод Усесаюзнага конкурсу ўдастоены кнігі выдавецтва «Вышэйшая школа». Заахвочвальныя дыпломы прысуджаны выданням «Каляндар прыроды Беларусі» А. Шкляра, «Лагарыфмы» Г. Астапава (мастак В. Юрчанка), «Агульная цыталогія» А. Канстанцінава (мастак В. Валянтовіч).

Семнаццаць дыпламаваных выданняў на Усесаюзным конкурсе, дзе прад'яўляліся самыя высокія патрабаванні да афармлення, мастацка-тэхнічнага рэдагавання і паліграфічнага выканання — гэта вынік вялікай творчай работы нашых выдавецтваў і паліграфістаў у мінулым юбілейным годзе.

Наступны, XI Усесаюзны конкурс, прысвячаецца стагоддзю з дня нараджэння У. І. Леніна. Справа гонару нашых выдаўцоў і паліграфістаў — прыняць актыўны ўдзел у гэтым нялёгкім спаборніцтве.

М. ГАНЧАРОЎ, член журы Усесаюзнага конкурсу.

СЕЗОН 1968-69

ЯНЧАНКА ІГРАЕ АРГАННАГА БАХА

Што прывабіла шматлікую публіку на гэты канцэрт? Мне думаецца, тут былі тры сілы прыцягнення.

Першая — Іяган Себасцьян Бах. Даўно прайшлі ўжо тыя часы, калі фугі лічыліся «вучонай прамудрасцю» і палохалі сваёй, нібыта, сухасцю і разважлівай канструктыўнасцю. Творы вялікага нямецкага кампазітара, храналагічна першага класіка сусветнай музычнай культуры, якія цалкам захавалі да нашых дзён ідэйна-мастацкую каштоўнасць, набылі сёння сапраўды масавага і ўдзячнага слухача.

Другая — арган. Гэты, паводле вызначэння Шумана, «кароль інструментаў» стаў зараз модным у самым добрым сэнсе гэтага слова. Канцэрты арганнай музыкі нязменна збіраюць вялікую аўдыторыю.

І, нарэшце, трэцяя — Алег Янчанка. Таленавіты музыкант, вядомы як кампазітар, дырыжор, клавесініст і арганіст, заваяваў трывалыя сімпатыі аматараў музыкі, асабліва ў моладзі, якая запоўніла канцэртную залу філармоніі, калі Янчанка іграў арганныя творы Баха.

Ці не дзіўна гэта? Выступаюць «Пяючыя гітары» або эстрадны аркестр — зала перапоўнена! Выконваюцца «Усе арганныя такаты Баха» — у зале таксама аншлаг! Ці няма тут адзінства супрацьлегласцей? Пасля эстраднай музыкі з яе сучаснымі імпульсіўнымі рытмамі, вострымі гармоніямі павышанай афектацыяй, з яе характарам, што ўзбуджае і ўзвінчвае нервы, так карысна, нават неабходна, у якасці эмацыянальнай і інтэлектуальнай супрацьвагі, апынуцца ў свеце бахаўскай музыкі, з яе глыбінёй і высакароднасцю, сур'ёзнасцю і чалавечнасцю, высокімі маральна-этычнымі якасцямі! Іменна такое адчуванне было на канцэрце Янчанкі, калі ўся зала ў глыбокай цішыні і з напружанай увагай слухала даволі складаныя арганныя творы Баха.

Алег Янчанка прапанаваў незвычайную праграму: усе чатыры арганныя такаты Баха. І гэта не было ні аднастайна ні стамляюча для слухачоў, бо самі такаты вельмі розныя. Ды і выканаўца сваёй трактоўкай, асабліва майстэрскай рэгістроўкай, шырокім выкарыстаннем багацця фарбаў аргана, смелымі кантрастамі ў буйным плане і ў дэталях зрабіў музыку Баха выразнай і вельмі рэльефнай. А тое, што ў кожным аддзяленні канцэрта выконваліся паміж дзвюма такатамі творы іншых жанраў — саната і варыяцыі — унесла ў праграму разнастайнасць і патрэбны кантраст.

Дарэчы, выкананне трохчасткавай «Санаты мі-бемоль мажор» з'явілася адным з высокіх інтэрпрэтатарскіх дасягненняў Янчанкі ў справаздачным канцэрце. Чыстыя празрыстыя фарбы, звінячыя гучанні, цэласнасць канцэпцыі і высакароднасць густу зрабілі моцнае ўражанне.

Такаты Баха, гэтыя маштабныя арганныя кампазіцыі, Янчанка іграе буйнымі штрыхамі, без лішняй дэталізацыі і стракатасці рэгістроўкі, што ўяўляецца зусім апраўданым і адпаведным іх стылю і характару. Так была выканана, напрыклад, «Таката, адажыо і фуга до-мажор» — адзін з лепшых твораў Баха ў гэтым жанры. Тры гэтыя раздзелы — імправізацыйна - рухавая таката, засяроджанае адажыо і рашучая, энергічная фуга прагучалі як тры часткі цыкла са сваім знешнім рэгістравым кантрастам і ўнутраным адзінствам.

Па-іншаму была выканана «Дарычэўская таката і фуга рэ мінор», дзе асабліва запомнілася грандыёзнае рэгістравае і дынамічнае нарастанне ў фузе — ад празрыстых фарбаў яе пачатку да заключнага «туці».

Праграму канцэрта завяршыла папулярная «Таката рэ мінор». Іменна тут, з-за мноства розных эпізодаў, выканаўцу падпільноўвае небяспека стракатасці. Ды і тое, што таката гэтая шырока вядома і некаторыя чакаюць яе як «ласунка», патрабуе ад выканаўцы выяўлення высокага густу. А. Янчанка шчасліва пазбег «падводных каменняў» і выканаў «Такату рэ мінор» у даволі строгай манеры, даўшы арганічнае спалучэнне разнастайнасці фарбаў і выканаўчых прыёмаў з цэласнасцю агульнага выканаўчага плана.

Звыш праграмы, «на біс», канцэртант выканаў тры харальныя прэлюдыі Баха. Гэтыя арганныя мініяцюры прагучалі пасля маштабных такат на дзіва свежа. Ды і падабраны яны былі ўмела, як маленькі і закончаны цыкл: глыбокая і ўдзячна-стрыманая — першая, прастадушна-самотная і паэтычная — другая і светлая, жыццярадасная трэцяя.

У выкананай праграме Алег Янчанка прадстаў як таленавіты арганіст з яркай артыстычнай індывідуальнасцю, які здолеў глыбока зразумець мастацкую сутнасць твораў Баха.

Л. АЎЭРБАХ.

РЫХТУЮЦЦА НАРОДНЫЯ ЎМЕЛЬЦЫ

Новымі творамі сустрэнуць 100-годдзе з дня нараджэння У. І. Леніна народныя ўмельцы Маладзечаншчыны. Абмеркаваць падрыхтоўку да слаўнага юбілею, абмяняцца творчым вопытам сабраліся яны ў канцы сакавіка на спецыяльны семінар у Маладзечанскім міжраённым Доме народнай творчасці.

Самадзейныя жывапісцы, графікі, разьбяры па дрэве, керамісты, ткачы прывезлі з сабой на семінар эскізы, накіды і гатовыя работы.

Мастачка Я. Раздзялоўская, якая ўдзельнічала ў рабоце семінара, дала парады самадзейным мастакам, правяла з імі гутарку аб законах кампазіцыі.

Перад удзельнікамі семінара выступіў старэйшы керамiст Беларусі Ф. Целішэўскі. Ён паказаў маладым керамістам свае работы, растлумачыў ім розныя прыёмы апрацоўкі керамічных матэрыялаў.

Удзельнікі семінара наведалі краязнаўчы музей у Маладзечна. Навуковы супрацоўнік музея Г. Кахановіч пазнаёміў іх з узорамі старажытнага рамяства беларусаў — керамічнымі вырабамі XI—XII стагоддзяў, металічнымі ўпрыгожваннямі XVII—XVIII стагоддзяў, вырабамі з дрэва, скуры, з узорамі ручнога ткацтва, пляцення з лазы і саломы. Ля музейных стэндаў завязалася цікавая гаворка аб мастацкіх традыцыях.

Народныя ўмельцы раз'ехаліся, поўныя жадання сустрэць ленінскі юбілей змястоўнымі творамі.

Я. ФРАНЦАЎ.

КАНЦЭРТ ЮНЫХ МУЗЫКАНТАЎ

На гэты раз у Палацы культуры Мінскага трактарнага завода сваё майстэрства дэманстравалі навучэнцы музычных студый палацаў і дамоў культуры сталіцы рэспублікі. А слухачамі іх канцэрта, які адбыўся тут 30 сакавіка, былі, апрача выкладчыкаў, бацькі і юныя аматары музыкі.

У зале гучалі творы П. Чайкоўскага, І. Штрауса, Ф. Ліста, С. Пракоф'ева, П. Падкавырава, Ю. Семянякі і іншых кампазітараў, рускія і беларускія народныя песні і танцы.

Цёпла было сустрэта выступленне ансамбля акардэаністаў музычнай студыі Дома культуры швейна-вытворчага аб'яднання імя Н. К. Крупскай, які выканаў «Выхадны марш» І. Дунаеўскага.

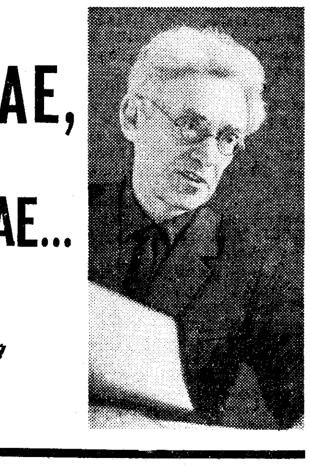
Высокае майстэрства ігры на фартэпіяна прадэманстраваў вучань 7-га класа студыі політэхнічнага інстытута Віктар Міхайлаў. Горача апладзіравалі слухачы маленькай піяністцы Людзе Уткінай — вучаніцы першага класа студыі Палаца культуры прафсаюзаў і многім іншым.

Канцэрт, які з'явіўся своеасаблівай творчай справаздачай педагогаў па музычным выхаванні юных мінчан, паказаў, што ў гэтай высакароднай справе яны дабіліся добрых поспехаў.

Цяпер у 15 музычных студыях палацаў і дамоў культуры Мінска займаюцца звыш дзвюх тысяч хлопчыкаў і дзяўчынак.

А. ХУДАВЕЦ.

ПЕРАЖЫТАЕ, ПЕРАДУМАНАЕ...

Л. РАНУ — 60 ГАДОЎ

Што і казаць, майстэрня кожнага мастака мае сваё непаўторнае аблічча.

У майстэрні Лазара Саулавіча Рана — рэзкі пах шкіпінару.

Гаспадар — сівы, падцягнуты — усміхаецца:

— Што? Непрывычна?.. А я вось, ведаеце, прывык... Самі разумееце — афорты...

Ён разводзіць рукамі. Маўляў, нічога не паробіш — трэба мірыцца з гэтым шкіпінарам.

Міжволі лаўлю сябе на думцы, што, мабыць, вось гэтак жа пахла ад свежых адбіткаў і ў майстэрні Рэмбранта...

Лазар Саулавіч у майстэрні друкуе свае афорты. У яго стаіць спецыяльны станок з вялікім колам, падобным да стырна, — яго круцяць рукамі, калі робяць адбітак. Тут жа, у майстэрні, ёсць і травілка — у ёй апрацоўваюцца кіслотамі цынкавыя лісты. Маленькая — але вытворчасць! І мастак тут сам — і інжынер, і рабочы. Прадукцыя?..

А вось і прадукцыя... Неспяшаючыся, беражна разгортвае мастак альбомы, дастае асобныя лісты. Перада мной — партрэты дзеячоў беларускай культуры: У. Уладамірскага, В. Галіны, І. Сіманоўскага. Гэтыя імёны многае скажуць чалавеку, знаёмаму з беларускай сцэнай, культурай. Л. Рану ўдалося ў партрэтах перадаць абаяльнасць жывых чалавечых характараў.

Мне зразумела хваляванне мастака, калі ён паказвае работы антыфашысцкага цыкла.

Антыфашысцкая тэма — адна з вядучых у творчасці майстра. Яшчэ ў гады Вялікай Айчыннай вайны, звяртаючыся да аператыўнага мастацтва графікі, Л. Ран па гарачых слядах падзей вёў своеасаблівы дзённік як сведка і ўдзельнік усенароднай барацьбы. Ужо тады стварыў ён афорты пра змаганне савецкіх людзей на часова акупіраванай ворагам тэрыторыі, пісаў пастэллю партрэты беларускіх партызан...

Перажытае калісьці не дае супакоіцца і сёння. Набыты за пасляваенныя гады жыццёвы і творчы вопыт дазваляе паглыбіцца ў тэмы і сюжэты, якія выспелі, акрэсліліся.

Вось ужо некалькі гадоў працуе Лазар Саулавіч над серыяй афортаў «Мінскае гета». У гэтых лістах ён імкнецца выкрыць звярыную сутнасць фашызму, які заліў крывёю ўсю Еўропу. Кожны ліст мае некалькі варыянтаў — у серыю падбіраюцца самыя лепшыя. Глыбіня і сіла псіхалагічнага аналізу, здольнасць глыбока пранікнуць ва ўнутраны свет сваіх персанажаў выразна выяўлена ў такіх лістах серыі, як «Паэт», «Хлопчык ля калючага дроту», «Чакаюць». Уся серыя прасякнута ўнутраным драматызмам. Гэтыя творы гучаць як напамінак пра жудасную трагедыю акупацыі, як заклік да пільнасці.

Вось афорт гэтай серыі — «Птушкі». На пярэднім плане дзве вароны, якія дзелавіта корпаюцца на пустыры. На другім плане — дзіця, каля расстралянай фашыстамі маці. Дзіцця абапіраецца ручкамі на цела маці, каб глянуць на птушак. Птушкі так блізка. У вачах дзіцёнка цікавасць да птушак, радасць, што бачыць іх. Малое не разумее, што маці — забітая...

А вось афорт «Паэт». Змучаны, страшна стомлены чалавек. Ён бачыў многае, прайшоў скрозь самае пекла, цягнецца насустрач промню, які вырывае з цемры ягоную фігуру. Горда чытае ён свае вершы. Не, не сагнулі паэта выпрабаванні лёсу на акупіраванай фашыстамі роднай зямлі...

Л. Ран працуе не толькі як графік, але і як жывапісец. Яшчэ ў час першай Дэкады беларускага мастацтва і літаратуры ў Маскве (1940) карысталася поспехам яго карціна «Пасля пагрому» — пра здзекі пілсудчыкаў з людзей у буржуазнай Польшчы. Героі пасляваенных жывапісных кампазіцый Л. Рана — перадавікі калгасаў, беларускія ліцейшчыкі. Добра вядомы гледачам яго жанравыя карціны «Да сына», «У гасцях у дзеда».

Кампазіцыі «Сям'я Ульянавых» (1954), «Весткі з Петраграда» (1956—1957), «Георгій Скарына» (1957) сведчаць, што, працуючы ў гісторыка-рэвалюцыйным жанры жывапісу, мастак умее перадаць дух часу, характары гістарычных асоб, непаўторныя рысы эпохі ў народнай гісторыі. Некаторыя жывапісныя кампазіцыі (напрыклад, «Сям'я Ульянавых», «Георгій Скарына») маюць у Л. Рана графічныя варыянты. Часцей — ва ўлюбёнай тэхніцы афорту, якой ён аддае столькі творчай энергіі.

Нядаўна Л. Ран падрыхтаваў серыю афортаў «Беларуская драўляная архітэктура». Ён шмат праехаў і прайшоў пешкі па Беларусі, каб сабраць замалёўкі. У гатовых ужо графічных лістах розныя гаспадарчыя пабудовы, цэркаўкі, званіцы, каплічкі — маўклівыя сведкі гісторыі — так удала ўпісаны ў пейзаж, так задушэўна пададзены мастаком, што міжволі хочацца параўнаць гэтыя лісты з лірычнымі мелодыямі. Сапраўдныя мастацкія скарбы, створаныя безыменнымі народнымі майстрамі, якія вельмі тонка адчувалі архітэктурную гармонію, занатаваны мастаком. Асабліва запомніўся мне афорт «Каплічка», створаны паводле замалёвак у вёсцы Іванава на Брэстчыне. Нагадвае гэтая каплічка звычайную вясковую хатку, стаіць яна ўся ў засені дрэў, цягне ўверх да сонца сваю званічку. Колькі пажараў прабушавала па зямлі, колькі войнаў прагрымела, а яна стаіць — нагадвае пра людзей, якія разумелі прыгажосць, якія тварылі яе сваімі рукамі...

Ад пачатку творчасці і да сённяшняга дня (Л. Ран упершыню прыняў удзел у выстаўцы ў 1934 годзе) мастак стварыў шмат цыклаў афортаў. Кожны з іх, як і «Беларуская драўляная архітэктура», складваўся паступова, па меры авалодвання матэрыялам.

Цэлы альбом складаюць ранаўскія афорты, прысвечаныя мясцінам, у якіх прайшло дзяцінства і юнацтва Якуба Коласа. Тут і партрэт бацькі паэта, і маляўнічыя мясціны ў Мікалаеўшчыне і Альбуці, і мясцовая архітэктура... У іншых серыях афортных лістоў ажываюць сцэны і вежы Брэсцкай цытадэлі, мінскія краявіды. Нядаўна мастак пабываў у музеі-запаведніку ў Кіжах. Вынік паездкі — серыя афортаў.

А колькі новых задум!.. Галоўныя з іх звязаны з ленінскай тэмай. Некалі, збіраючы матэрыял для жывапіснага палатна «Сям'я Ульянавых», мастак наведаў радзіму Ільіча. Уражанні гэтай паездкі настолькі моцныя, што і цяпер, да 100-годдзя з дня нараджэння У. І. Леніна, мастак стварае серыю афортаў пра дзіцячыя і юнацкія гады Ільіча — «У сям'і Ульянавых». У аснове кампазіцый — розныя сцэны з побыту сям'і, у якой рос і выхоўваўся Уладзімір Ільіч.

Ёсць і яшчэ адна хвалюючая задума, якую мастак мяркуе здзейсніць да ленінскага юбілею. Ён створыць некалькі партрэтаў камуністаў ленінскага прызыву — нашых землякоў.

Майстэрства Л. Рана шліфуецца. Ён увесь у новых пырываннях.

Можа якраз цяпер, калі вы чытаеце гэтыя радкі, Лазар Саулавіч паварочвае кола афортнага станка — і ўпершыню нараджаецца новы адбітак. Мы яшчэ не ведаем — які... А можа ён стаіць перад палатном, на якім — новая жывапісная кампазіцыя...

Пажадаем жа яму творчай удачы!

Я. ГОЛЬБА.

НАД ЧАРГОВЫМ ВЫПУСКАМ «ПРЫПЯЦКІХ ХВАЛЬ»

Трэці год у мазырскай раённай газеце «Камуніст Палесся» рэгулярна друкуецца літаратурная старонка «Прыпяцкія хвалі». У ёй змяшчаюцца вершы, апавяданні, гумарэскі і фельетоны членаў раённага літаратурнага аб'яднання, якое ўзначальвае супрацоўнік газеты Уладзімір Отчык. Гэты здымак зроблены ў час падрыхтоўкі чарговага выпуску «Прыпяцкіх хваль». Члены літаб'яднання (злева направа) вучань сярэдняй школы № 4 Леанід Райшэвіч, работнік камбіната бытавога абслугоўвання Захар Леплер, вучаніца сярэдняй школы № 10 Людміла Малашонак, Уладзімір Отчык і шафёр Раман Ягораў абмяркоўваюць творы для літаратурнай старонкі.

Фота А. КАМАРОВА.

ПА ВЫСТАВАЧНЫХ ЗАЛАХ

ПРАЦУЕ Ў БАРЫСАВЕ СТУДЫЯ

Вось ужо пятнаццаць гадоў існуе студыя выяўленчага мастацтва ў Барысаве. Цяпер у гарадскім Доме культуры адкрыта выстаўка твораў яе ўдзельнікаў. Экспазіцыя — разнастайная па тэматыцы і выяўленчых прыёмах.

Аўтары прадстаўленых работ — вучні старэйшых класаў, маладыя рабочыя і служачыя прадпрыемстваў Барысава. Большасць работ — змястоўныя, выкананыя па-майстэрску, у іх умела скарыстаны той ці іншы матэрыял.

Вось, напрыклад, работы А. Скакуна. Гэта разьбёныя па дрэве партрэты правадыра пралетарыяту. Белы штрых добра чытаецца на чорнай паліраванай дошцы.

У. Шутко таксама рэжа па дрэве. Яго кампазіцыі прысвечаны грамадзянскай вайне. «Хадзілі мы паходамі», «Чарнаморац», «Дадзен загад» — творы лаканічныя, поўныя дынамікі.

Спрабуе сілы ў складанай тэхніцы чаканкі В. Фокін. Добра глядзяцца яго пласціны «Юнацтва бацькоў» (алюміній), «Дзяўчына і сонца» (медзь).

Гораду Барысаву прысвечаны малюнкі М. Валевіча. Тут і краявіды Барысава першых пасляваенных гадоў — руіны дамоў, папялішчы, пралёты моста, якія пасля выбуху ўпалі ў Бярэзіну. Тут і пейзажы сённяшняга Барысава — прасторныя вуліцы, сучасныя архітэктурныя ансамблі, кінатэатр «Перамога».

Пра сучасны Барысаў — і работы М. Ісаёнка: «Лініі электраперадач». «Від горада», «Прывакзальная плошча».

А. Бакуніна захапляе акварэль. Яго цікавяць лірычныя матывы прыроды. Трэба сказаць, што ён умее перадаваць яе стан, настрой. Некалькі яго акварэляў — своеасаблівая сюіта пра прыгажосць Бярэзіны. Акварэлі А. Суворава прысвечаны асеннім і зімовым матывам роднай прыроды.

Добрае ўражанне пакідае кераміка Н. Сахновіча. Ён удала распісвае дэкаратыўныя вазы каляровай глазурай — сіняй, белай, аранжавай — па светла-ружовым чарапку. Удала знойдзены арнаментальны малюнак падкрэслівае гарманічную форму ваз. Цікавыя таксама попельніцы і вазы для алоўкаў гэтага ж аўтара. Вельмі прыемна, што малады студыец засвойвае прыёмы работы славутых барысаўскіх ганчароў, чые традыцыі перадаюцца з пакалення ў пакаленне.

На выстаўцы ёсць асобная вітрына «Мастак — прырода». У гэты раздзел трапілі «экспанаты», знойдзеныя студыйцамі ў час прагулак па лесе, на рыбалцы, на паляванні — усё, што створана самой прыродай і толькі ледзь-ледзь акцэнтавана рукою чалавека. Асабліва ўдалыя ў гэтай вітрыне карэнні «Лебедзь», «Пітон», «Ганчак», «Балерына», «Лясун», «Бажок», «Казярог».

Студыяй пятнаццаць гадоў кіруе на грамадскіх пачатках Сурэн Мірзаян. За гэты час нямала людзей прайшло праз студыю, для якіх мастацтва стала сапраўдным прызваннем. У Ленінградскім інстытуце імя Рэпіна вучыцца колішні студыец У. Равякоў, у Беларускім тэатральна-мастацкім — Л. Грыцэнка, на графічным факультэце Віцебскага педагагічнага — Б. Харламаў, Л. Бацвілоўская, Л. Мірзаян. У. Міхееў паступіў на архітэктурны факультэт Беларускага політэхнічнага інстытута. Многія былыя студыйцы займаюцца ў мастацкіх вучылішчах.

Большасць цяперашніх удзельнікаў студыі, якія працуюць на прадпрыемствах Барысава, займаюцца афармленнем нагляднай агітацыі, упрыгожваннем інтэр'ераў. У школах студыйцы памагаюць афармляць піянерскія пакоі, стэнды, насценгазеты.

Цяпер студыя — сапраўдны цэнтр мастацкага жыцця горада.

Ф. ВАЛАДЗЬКО.

Падзеі. Факты. Навіны

☐ Мантаж кінаапаратуры для дэманстрацыі шырокаэкранных фільмаў вядзецца ў клубах вёсак Бокшыцы, Горкі, Гацук Слуцкага раёна. Да канца сёлетняга года колькасць шырокаэкранных кінаўстановак на Случчыне дасягне 35.

Г. МАРОЗ.

☐ Рукапісны літаратурны альманах выпускаюць члены літаратурнага гуртка пры Раготнаўскай сярэдняй школе Дзятлаўскага раёна. У ім змяшчаюцца вершы і апавяданні вучняў старэйшых класаў. Сярод аўтараў — Аня Трафімовіч, Раіса Лабар, Уладзімір Буткевіч, Яўген Кеўра, вершы якіх друкуюцца на старонках раённай газеты «Перамога». Літаратурным гуртком кіруе выкладчык беларускай мовы М. Грышан.

У. ВАСЬКО.

☐ Вялікай папулярнасцю карыстаецца ў жыхароў Лагойска музычны факультэт народнага універсітэта, які працуе пры раённым Доме культуры. Тут, як правіла, лекцыі суправаджаюцца выкананнем класічных і народных музычных твораў. Таму на занятках заўсёды шмат слухачоў.

Заняткі праводзяць выкладчыкі мясцовай музычнай школы, артысты Белдзяржфілармоніі. Вельмі задаволенымі засталіся слухачы выступленнямі свайго земляка, цымбаліста А. Ляончыка, спевакоў Т. Ягошынай і С. Машкова.

В. КЛЕШЧАНКА.

☐ Адбылося знаёмства аматараў камернай і опернай музыкі Гомеля з маладым салістам Беларускага акадэмічнага тэатра оперы і балета, лаўрэатам міжнародных конкурсаў Аскольдам Сухіным. Ён выступіў з канцэртамі перад студэнтамі педінстытута, у музычным вучылішчы імя Сакалоўскага, у клубах і дамах культуры прадпрыемстваў горада на Сожы.

П. ШУТАЎ, Ф. КУРАС.

☐ Кожны раз, калі ў калгас «Новы быт» Мінскага раёна прыязджаюць артысты Беларускай дзяржаўнай філармоніі, вялікую глядзельную залу Дома культуры да адказу запаўняюць хлебаробы. Вось і нядаўна перад новабытаўцамі выступілі з канцэртамі калектывы сімфанічнага і эстраднага аркестраў Белдзяржфілармоніі.

Г. ЛЯНКЕВІЧ.

Вось ужо 50 гадоў кожны дзень дзяўчынкі і хлапчукі з папкамі ў руках спяшаюцца ў Полацкую музычную школу.

Калісьці яна тулілася ў двух невялічкіх пакойчыках пры Доме асветы. Цяпер мае светлыя, утульныя класы, кваліфікаваных педагогаў. Многія выпускнікі Полацкай музычнай школы зараз выкладчыкі, кіраўнікі самадзейных гурткоў, прафесіянальныя музыканты.

На здымку — вучаніца школы, юная скрыпачка Таня Мерзлякова.

Фота К. ЖАРНАСЕКА.

БРУСАЎ і Максім БАГДАНОВІЧ

У канцы 1968 года ерэванскае выдавецтва «Астан» выдала зборнік «Брусаўскія чытанні 1966 года» (на рускай мове), прысвечаны 50-годдзю з дня выхаду ў свет пад рэдакцыяй В. Брусава анталогіі «Поэзия Армении» (1916). У гэты зборнік уключаны матэрыялы чарговых, трэціх «Брусаўскіх чытанняў», якія праводзіў Ерэванскі дзяржаўны педагагічны інстытут імя В. Я. Брусава (матэрыялы ранейшых канферэнцый былі выдадзены асобнымі зборнікамі ў 1962 і 1963 гг.). Тэма апошняга зборніка — «Брусаў і нацыянальныя літаратуры».

Кнігу адкрывае даклад члена-карэспандэнта Акадэміі навук СССР, прафесара ленінградскага універсітэта П. Н. Беркава «Праблемы нацыянальных культур у разуменні В. Я. Брусава».

Астатнія артыкулы згрупаваны ў раздзелы — «Брусаў і армянская культура», «Брусаў і нацыянальныя культуры», «Паведамленні».

У раздзеле «Брусаў і нацыянальныя культуры» разглядаюцца творчыя сувязі В. Брусава з украінскай, беларускай і чэшскай, а таксама з нямецкай і французскай літаратурамі. У гэтым раздзеле змешчана праца маскоўскага літаратуразнаўцы І. С. Паступальскага «Валерый Брусаў і Максім Багдановіч».

Аўтар артыкула дае высокую ацэнку творчасці М. Багдановіча, называючы яго выдатным прадстаўніком агульнаславянскай паэзіі. Ён падкрэслівае прагрэсіўныя тэндэнцыі, палітычны і сацыяльны аптымізм, гуманістычны пафас, нацыянальную самабытнасць творчасці выдатнага беларускага паэта.

У артыкуле даследуюцца сувязі М. Багдановіча з рускай паэзіяй і ў першую чаргу з творчай дзейнасцю В. Брусава. Даследчык лічыць, што ўздзеянне Брусава на Багдановіча выявілася ў багдановічавых творах з гарадской тэматыкай, у распрацоўцы Багдановічам разнастайных паэтычных форм, а таксама ў перакладчыцкай дзейнасці. Аўтар артыкула высока ацэньвае майстэрства М. Багдановіча-перакладчыка і робіць параўнаўчы аналіз брусаўскіх (два варыянты) і багдановічаўскага перакладаў верша П. Верлена «Белы месяц».

У канцы артыкула І. Паступальскі піша: «Як майстар самых разнастайных паэтычных форм, раней невядомых беларускай паэзіі, М. Багдановіч тут нібы паўтарыў паэтычны подзвіг В. Брусава, зрабіўшы за адно толькі дзесяцігоддзе выключна многа».

Кніга «Брусаўскія чытанні 1966 года» (Ерэван, 1968) атрымана Дзяржаўнай бібліятэкай БССР імя У. І. Леніна.

Н. ВАТАЦЫ.

СЯРОД КНІГ

ПРА ЛІРЫКУ ФІЗІКІ

Якія рыфмы да «сонца» ўжываюцца ў нас найчасцей? Вядома, «бясконца». Часам «аконца», радзей — «валаконца». Маладыя прыпомнілі яшчэ даўнюю рыфму Багрыцкага «бяссонніца».

Аляксей Русецкі рыфмуе «на сонцы» і «фотаплёнцы».

Канечне, рыфма — не самая важная рэч у паэзіі. Маршак гаварыў: ацэньваць рыфму незалежна ад верша ўсё роўна, што выдаваць узнагароды салдатам да таго, як пачаўся бой.

Аднак нярэдка рыфма бывае ключом да сістэмы, тым элементам, па якім пазнаецца цэлае...

У пачатку — сярэдзіне трыццатых гадоў, калі Русецкі рабіў свае першыя крокі, савецкая паэзія настойліва набліжалася да тэмы будзённай, «рабочай» стваральнай **практыкі.**

«Навука, яе адкрыцці і заваёвы, яе працаўнікі і героі — ўсё гэта павінна б з'явіцца здабыткам паэзіі. Гэтая — навуковая — галіна чалавечай дзейнасці, мабыць, больш за ўсякую іншую варта захаплення, здзіўлення, пафасу», — пісаў Горкі ў артыкуле «Пра «Бібліятэку паэта».

Фактычна тое ж сцвярджаў Багрыцкі: «Настали времена, чтоб оде потолковать о рыбоводе». І трохі раней Ціханаў — кожным радком сваёй цудоўнай «Юргі» з яе героямі — жывёлаводамі, трактарыстамі, шукальнікамі вады ў пустынях Туркменіі.

Беларуская паэзія жыла гэтакім жа імкненнем расказаць пра чалавека **справы,** пра тое, як ён падпарадкоўвае сабе прыроду, — нагадаем хаця б «Над ракой Арэсай» Купалы. Але беларуская паэзія чакала паэта, які б загаварыў голасам самой гэтай справы, так сказаць, непасрэдна ад яе імя, паэта, для якога практыка была б не толькі тэмай, а і жыццёвым лёсам, біяграфіяй, нават стылістыкай, калі хочаце.

Такім паэтам быў і застаецца Аляксей Русецкі...

Ёсць казахская народная песня «Рыжая галава» — у свой час яе пераклаў на рускую мову Павел Васільеў. Свой першы верш «У дарозе» (1935) Русецкі пачаў цытатай з гэтай песні: «Месяц — важкая куля, пудоў сто медзі ў ёй...» Тут, у Русецкага, старая песня — не арнамент і не дэталь «мясцовага каларыту», а жывая ўдзельніца падзеі — яе спявае «уртак», таварыш па караване.

Міне нямнога-нямала трыццаць год, і ў паэме «Яго Вялікасць» Русецкі ўспомніць тыя караваны, тыя экспедыцыі, што неслі жыццё ў край, дзе «крылы вянуць у птушак» і шамаціць «сухая па пяску трава»:

> Былі мне любы ўсіх дарог
> вятры
> пасля муроў зацішных,
> на свабодзе,
> калі мяне юнацкі хмель
> вірыў,
> у трыццаць пятым
> дабрабытным годзе.
> Мне без ліміту і язда, і хлеб,
> хрыбты Цянь-Шаня,
> Ферганы спякота...

Удзячная памяць аб тых караванах, ці правільней, аб тых часах, калі ён нароўні і разам з многімі рабіў не проста карысную, а жыццёва неабходную людзям справу, неадступна ішла з Русецкім, надаючы ўсяму, што ён напісаў, непаўторна-адметныя рысы і якасці.

Тое, што **паэту**-Русецкаму папярэднічаў Русецкі-**біёлаг,** лёгка прасочваецца і ў тэмах, і ў стылі пераважнай большасці яго твораў.

Сапраўды, хто з беларускіх паэтаў мог бы вось так сказаць пра вясну:

> Калі вясна свой шлях
> намацае
> і блісне вербалозу цвет,
> зноў першабытны дух
> міграцыі
> мяне гукае ў белы свет.

Гэта — з верша, напісанага параўнаўча нядаўна, аднак і ранейшыя вершы, нават тыя, што ствараліся да вайны, неслі на сабе выразны адбітак стылю, народжанага **першай** прафесіяй аўтара, колам яго навукова-практычных схільнасцей і заняткаў.

Часам гэта прафесія выдавала сябе адным якім-небудзь словам, адной падрабязнасцю, як, напрыклад, у раннім вершы пра каханне: «Я веснія краскі люблю, калі яны мігацяць пылком». Пазней, на вайне і пасля вайны, пачала ў Русецкага складвацца больш-менш акрэсленая сістэма поглядаў на прыроду, на творчасць прыроды, і галоўнае месца ў гэтай сістэме займаў усё той жа практычна-прафесіянальны клопат чалавека з лабараторыі ці з вопытнай станцыі: «Буду жыць — прыйду, для родных ніў знойдзем негарэлыя зярняты»; «знайсці спавіты цемраю ў зерне зародак новы тых садоў вясёлых, што некалі і ў нашай старане пялёсткі поўдня атрасуць на долы».

Радкі Русецкага пра жніво — радкі агранома. Пра адцвілыя лугі ён піша так:

> Па іх не тужаць, бо гарачы
> жнівень
> плыве па хвалях важкай
> збажыны;
> цяпер самому ў залатым
> масіве
> усе агрэхі прыкрыя відны.
> Дзе збеднена было жывое
> схемай,
> дзе дні сяўбы зацягваў,
> марнаваў,
> там ёсць і зябер — лютая
> трава,
> што за грахі карае процьмай
> стрэмак.

Розныя паэты па-рознаму прыгадваюць сваё маленства. Русецкаму больш за ўсё запомнілася тое, што «намякала» на яго пазнейшае прызванне, на яго далейшы шлях у жыцці:

> Тут кожнаму ляснік даў
> «мэч» —
> цудоўную стальную рэч:
> удар мяча — і ў баразну
> садзі іголачку-сасну.

Блукаючы сёння па вырaслым тым сасонніку, паэт шукае «гадоў сегменты на кары». Сегменты! Хто з нашых паэтаў скажа яшчэ такое?

Росы ў Русецкага «дымяцца кіслародам», у цішыні чуцён «лёгкі водар эфіру», а кусцік зарыфмаваны з акустыкай.

Русецкі бязбоязна пераходзіць на слоўнік і тон навукова-дзелавой прозы: «Мне разгадаць бы вечнасці сакрэт — адмоўнай сіметрычнасці прычыну...» Ён дазваляе сабе апісаць тэхналогію пераўтварэння рэчаў: «Калі з алмазнага пярсцёнка уставіць у разец крышталь — пад ім засвішчуць стружкай тонкай тытан і бранявая сталь». Ён можа захапіцца назуковым адкрыццём і прысвяціць яму верш, як, напрыклад, той, у якім гаворыцца пра некаторае падабенства гемаглабіна і хларафіла...

Найбольшых удач Русецкі дасягае тады, калі яму ўдаецца абаперці сваю «навуку» на цвёрды грунт духоўнага вопыту, здабытага не адно сярод колб і лінз, а ў агромністым свеце нашых супольных радасцей і трывог. Калі і біёлагу, і паэту ў яго вершах папярэднічае **чалавек** ва ўсёй непаўторнасці і свабодзе **сваіх** уяўленняў аб жыцці, аб дабры і зле, зразуметых, вядома, сацыяльна.

Яшчэ і яшчэ раз спашлюся на «Май» (1945). Вось дзе прырода, угледжаная «прафесіянальным», дасведчаным вокам ва ўсім яе таінстве і адначасова з усёй «матэрыяльнасцю» яе жывых працэсаў, свабодна і арганічна з'ядналася з перажываннямі чалавека, стала як бы апірышчам чалавеку і сферай яго натуральнага самавыяўлення.

Пасля дакладных, «густых» радкоў пра «зялёнае пер'е», што прабівае раллю, пра «спіртовыя агенькі на ветры», пра «мясісты хмель», што паўзе па дубовых камлях, ідуць у вершы радкі найлірычнейшай споведзі салдата, які вярнуўся да працы, да зямлі, да гэтага маю, каб стаць душою вясны, увасабленнем яе лепшых надзей:

> Я марыў часта аб такой вясне,
> абшарпаны жалезам,
> закарэлы,
> цяпер я чую — шырыцца
> ва мне
> вясенняя стыхія яблынь
> белых.
> Як воблаку, прасторна сэрцу
> зноў,
> выразна ўсё, адшукваю
> з натхненнем
> да думкі — думку, да зярна —
> зярно,
> цагліну — да цагліны
> аднаўлення.

А далей яшчэ выразней і лепш, яшчэ чалавечней — поруч са шчасцем звароту да міру і да вясны становіцца смутак па тых, хто загінуў, нейкая вінаватасць перад імі, адчуванне свайго абавязку перад іх чысцінёй і веліччу:

> Сябры мае, героі-юнакі,
> я не забуду, дзе тады
> глыбока
> вас пахавалі цяжкія пяскі
> і загарнулі назаўсёды
> змрокам...
> Няхай жа ў сны глыбокія
> да вас
> даходзяць сонца тонкія
> прамені
> і ціхіх ніў духмяныя
> струмені,
> як да жывых у той смяротны
> час
> даходзіў ваш
> жыццесцвярджальны геній!

Нават гэты відавочна «літаратурны» апошні радок, гэтая архаічная лексіка не выклікаюць пярэчанняў — так добра яны стасуюцца да настрою навечнага развітання з таварышамі ў свежых яшчэ магілах. Нагадаем, дарэчы, што такая ж глыбока апраўданая архаічнасць была і ў падобным па думцы і пачуцці, але напісаным трыма гадамі пазней выдатным вершы Твардоўскага «У той дзень, калі закончылася вайна» з яго незабыўнымі радкамі пра «заполненный товарищами берег», што, «кроясь дымкой, уходит вдаль».

Верш «Май» таму і стаў бясспрэчным дасягненнем нашай паэзіі, што тут пяром паэта вадзіла вынашаная і перажытая неабходнасць сказаць самае важнае для сябе і для ўсіх, а натхненне яго нічым не сціскалася, нават плённым увогуле «курсам» на тэму і матэрыял навукі.

Плённай, скажам яшчэ раз, гэтая тэма будзе толькі пры абавязковай умове, што **праз** яе і ў **ёй** самой праявіцца і выкажа сябе чалавечы характар ва ўсёй сваёй непаўторнасці і ва ўсім багацці сваіх кантактаў з людзьмі і светам.

У Русецкага ж, на жаль, бывае і так, што спецыяльна-«біялагічнае» становіцца як бы канчатковым пунктам і мэтай яго нага пошуку замест таго, каб даць штуршок **істотнай** думцы пра самога сябе і пра свет, дзе ўсе мы.

Вышэй прыведзены верш пра вясну і міграцыю канчаўся характэрнымі ў гэтым сэнсе радкамі:

> Я зноў цянь-шанскі снег
> пакратаю,
> глытну дарог юнацкіх пыл.
>
> І там, на нейкай базе,
> станцыі,
> пасля блуканняў буду рад
> адчуць, што ўлёгся дух
> міграцыі
> і можна павярнуць назад.

Рана, занадта рана паэт «варочаецца назад»! Дзе ж яшчэ, як не тут, на дарогах і снезе свайго юнацтва, паразважаць аб часе сваім і агульным, аб маладосці і сталасці, аб жывых і мёртвых, аб тым, што прайшло, і тым, што мусіць яшчэ прыйсці з новымі чалавечымі пакаленнямі.

Думаецца, што гэта боязь развагі «па асабістых матывах аб агульным быцце», боязь **лірызму,** зразуметага ў самым шырокім плане, часам звужвае гучанне вершаў Русецкага, надае ім нейкую сухаватасць і скутасць.

І менавіта таму ўзрадавала паэма Русецкага «Яго Вялікасць», што ў ёй раскрылася духоўная біяграфія чалавека, прычым біяграфія, наскрозь пранізаная «токамі» сацыяльнага, гістарычнага.

«Навуковае» ў гэтай паэме ўтварае непарыўнае адзінства з гістарычна-канкрэтным.

Вясковы хлопчык, сын чырвонаармейца, забітага ў дваццатым пад Варшавай, сочыць зоры на сваім «магілёўскім небе», вывучае будову лістка на дрэве, задумваецца — і ў строгіх палітэканамічных паняццях! — над драпежніцкай сутнасцю капіталу, што коламі сваіх шасцяронак «здзірае на пасы палоскі з поля» і непасытна жарэ лясы.

Маскоўскі студэнт-біёлаг, акружаны «галактыкамі колб», цікуючы «ў круглы ілюмінатар» «ласкавую зорку» мікроба, пачынае ўсведамляць сваю крэўную роднасць з пагранічнікам, што трымае кардон супраць чумы карычневай.

Салдат Айчыннай вайны — а ён усё той жа хлопчык, усё той жа маскоўскі студэнт! — абараняе ад ворагаў не толькі родную зямлю, а і будучыню чалавечага розуму, яго неад'емнае права пранікаць у глыбіні матэрыі і ў таямніцы Сусвету...

Цяжка, а часам і рызыкоўна раіць пісьменніку: пішы пра гэта, бярыся за тое, але, як мне здаецца, у Аляксея Русецкага з яго ўстойлівай і не дылетанцкай цікавасцю да навукі і яе праблем была магчымасць значна драматызаваць паэму, асабліва ў заключнай яе частцы, закрануўшы такую балючую **навукова-этычную** праблему сучаснасці: тэхнічны прагрэс у некаторых сваіх аспектах і тая небяспека, якую ён стварае для чалавецтва. У паэме «Яго Вялікасць» ёсць канфлікт навукі, узятай у яе агульным гістарычным развіцці, са знешнімі абставінамі, але мала таго, што Эйнштэйн назваў «драмай ідэй», драмай самога пазнання.

Вельмі хацелася б, каб наша паэзія была інтэлектуальнай на ўзроўні самых «гарачых» і драматычных надзей, засмучэнняў і пошукаў сённяшняга чалавека ў свеце, расколатым на два сацыяльна-антаганістычныя станы.

І мяркуем, што першае слова сярод нашых паэтаў у гэтым сэнсе — за Аляксеем Русецкім.

Р. БЯРОЗКІН.

«Бібліятэка беларускай паэзіі». Аляксей Русецкі. Выдавецтва «Беларусь». Мінск. 1969.

ВЫЙШЛІ З ДРУКУ

ВЫДАВЕЦТВА «БЕЛАРУСЬ»

Антон Алешка. Дарогі без слядоў. Раман. Мастак А. Рыбчынскі. 1969 г. Тыраж 12.000 экз. 328 стар. Цана 56 кап.

С. Ісачанка. Сям'я камуніста. (Па законах сумлення і гонару). Мастак Г. Грак. 1969 г. Тыраж 6.000 экз. 44 стар. Цана 3 кап.

Кандрат Крапіва. Хто смяецца апошнім. Камедыя ў 3-х актах. (Бібліятэка беларускай драматургіі). Мастак Б. Забораў. 1969 г. Тыраж 10.000 экз. 120 стар. Цана 22 кап.

Максім Лужанін. Збор твораў у трох тамах. Том другі. Апавяданні вершам, прозаю. Мастак Ю. Зайцаў. 1969 г. Тыраж 6.500 экз. 432 стар. Цана 1 руб. 39 кап.

Наша «Звязда». 1917—1967 гг. Зборнік публіцыстычна-мастацкіх нарысаў. Мастак С. Кавалёў. 1968 г. Тыраж 2.500 экз. 268 стар. Цана 57 кап.

Іван Новікаў. Руіны страляюць ва ўпор. Дакументальная аповесць. Аўтарызаваны пераклад на рускую мову Я. Мазалькова. Мастак В. Тарасаў. 1969 г. Тыраж 100.000 экз. 480 стар. Цана 88 кап.

Іван Сіняўскі. Марка. Апавяданні. Мастак Ю. Пучынскі. 1969 г. Тыраж 10.500 экз. 132 стар. Цана 26 кап.

ВЫДАВЕЦТВА «НАРОДНАЯ АСВЕТА»

Я. Вількін. Беларускія народныя гульні. Зборнік дзіцячых гульняў. 1969 г. Тыраж 15.000 экз. 80 стар. Цана 9 кап.

І. Лепешаў. Літаратурна-краязнаўчы гуртох. (З вопыту). На рускай мове. 1969 г. Тыраж 15.000 экз. 144 стар. Цана 19 кап.

М. Нініціна. Фальклор у эстэтычным і маральным выхаванні школьнікаў. На рускай мове. 1968 г. Тыраж 24.000 экз. 104 стар. Цана 16 кап.

Тарас Хадкевіч. Дзвіна пайшла. Апавяданні. Школьная бібліятэка. Мастак А. Волкаў. 1968 г. Тыраж 16.000 экз. 176 стар. Цана 33 кап.

ВЫДАВЕЦТВА «НАВУКА І ТЭХНІКА»

Ул. Калашнікаў. Пісьменнік і яго героі. Аб палемічнай накіраванасці і некаторых іншых асаблівасцях ранніх апавяданняў М. Горкага. На рускай мове. 1969 г. Тыраж 2.650 экз. 176 стар. Цана 39 кап.

НАШ НЯКРУГЛЫ СТОЛ

пародыі — эпіграмы — усмешкі

Язэп ТАЎШЧЭЗНЫ

УСХОДНІ ДЫВАН

ВАРЫЯЦЫІ НА ЗАДАДЗЕНУЮ ТЭМУ

Генадзь БУРАЎКІН

Хоць забіце, ды ўсё буду клясціся
(Не хлусіў і хлусіць не прывык!):
Цвіў урук адвячоркам у Клясціцах,
У Лагойску струменіў арык.

Не шукаў я экзотык за морамі,
Бо забыць не магу аніяк —
Камароўскаю роднай прастораю
Шыбаваў сімпатычны ішак!

Ў кішлаках па-над Случчу і
Морачу
Ёсць кабеты-ханум — агонь!..
Самы лепшы урук на Полаччыне,
Прыязджайце ж, сябры,
у Смаргонь!

Анатоль КЛЫШКА

У ішака ёсць сорак песень,
Трыццаць дзевяць з іх «Іа!».
Ну, а што саракавая!..
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
Ды пра той жа ўсё урук!

Алесь СТАВЕР

На ішаках я шмат дзе выязджаў,
Хвасты навечна засталіся
ў зрэнках.
Пра ішакоў праўдзіва напісаў
Мой даўні сябар Еўтушэнка
Жэнька.

Там, дзе з Карпат струменіцца
арык,
Трымціць зара прыемным вальсам
венскім,
Я верш пісаў нагамі дагары
З Андрушкам, з гэным... як ён!..
з Васкрасенскім!

Пайду лавіць у небе жураўля
За кішлаком сваім, дзе ўсё мне
міла.
Вялікім Сашам цёзка — толькі я,
Не цёзкі ім Наўроцкі і Бачыла.

Міхась СТРАЛЬЦОЎ

Што ёсць ішак! Каму ён брат!
Аслу!
Ці, можа, дзевер палахлівай
лані!..

Ішак бы лодкай быў — адно вяслуй,
За вушы ухапіўшыся нагамі.

Ва Ўручча павядзе — ва ўручны сад,
Шыбуе ў Лоеў — апынецца
ў Гродна...
Загадка! Сфінкс! Ці піша вершы
сам!
Яго лупцуй, ды толькі асцярожна!

Ні мулкі мул, ні з Лошыцы лашак,
Ні племкабыла з мінскага Парнаса
Яго мне не заменяць. Мой ішак
Невыпадкова ахрышчон Пегасам!

Вязі ж на Краснапольшчыну, ішак,
Непратаптана-пратаптанай
сцежкай.
Мне мала трэба там: глухі кішлак
І дзеўчыну з блакітнаю усмешкай.

Янка СІПАКОЎ

Смялей вядзіце ў белы верш
Шэрага ішака. Гібрыд — цуд!
Колер такі прыемны,
Адно захапленне,
Калі ж упарціцца,
Нават цвілым урукам
не заманіць,
Сопкай бульбай яму па сапатцы —
Уцяміць!

Зойдзе, як міленькі,
І заструменіць арык
Бела-шэрых стракатых вершаў:
Хоць два зборнікі выдавай,
Хоць дзвесьце...

Пятрусь МАКАЛЬ

Ноч. Над кішлачным брукам
Алеі пад ветрам бруяцца.
Дулямі!
Глупства! —
урукам
Вярбе да арыку схіляцца!

Урук нібы вусны каханай:
Жуй па тарыфу ільготнаму!
За косткай сухой схавана
Любай сэрца вільготнае.

Аскома... Уруку — даволі.
Гайда на суседні бераг.
Там з паэтычнай таполі
Сарву я слуцкую бэру!

МІНІЯЦЮРЫ

— Згодзен, — гаварыў п'яніца, — жыццё рухаецца па спіралі, вакол штопара.

□

Яблык ад яблыні недалёка падае... Ньютану гэтага хапіла, каб зразумець свет.

□

— Вы дуб, — сказалі яму.
— А як жа, я моцны, — згадзіўся ён.

□

Страшна не пастарэць, а застарэць.

□

Бог стварыў чалавека? Не раней, чым чалавек бога.

□

Праўда ўсплывае і як тапельніца.

□

Любіў маршы Шапэна... за трунай сваіх ворагаў.

Марцін КОЎЗКІ.

ПАТЭТЫЧНАЕ ТРЫО

Маладыя кампазітары Дзмітрый Смольскі, Ігар Лучанок, Кім Цесакоў.

Сяброўскі шарж М. ЛІСОЎСКАГА.

УСТОЙЛІВАЕ І РУХОМАЕ

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.)

аганёк, які быў для дзяцей увасабленнем радаснага, урачыстага свята. Апавяданне заканчваецца фразай: «І здалося дзецям, што яны яшчэ ніколі не бачылі такога нядобрага дзядзькі». Дзеці далі, вядома, правільную ацэнку Палікару, але прыдатную ў асноўным толькі для дадзенага канкрэтнага праяўлення характару.

Нейкі адзінкавы ўчынак, вядома, таксама заключае ў сабе зерне пэўнай характарыстыкі чалавека. Калі чалавек зрабіў нешта добрае ці благое адзін раз, то ёсць падставы, хоць часта і гіпатэтычныя, меркаваць, што ён мог зрабіць гэта раней ці зробіць у будучым. Але на колькі-небудзь шырокую і ўстойлівую характарыстычную атэстацыю герояў такія апавяданні звычайна не прэтэндуюць.

У апавяданні «Драбяза» М. Лупсякоў справядліва палемізуе з героем, які не з'еў з чалавекам і фунта солі, а робіць аб ім занадта ўжо катэгарычныя вывады. Аўтару сімпатычны студэнт Мішка, яго высокае пачуццё калектывізму і разумнай гаспадарлівасці. Калі дзядзька Юліян зрэзаў «на пужку» пасаджанае вучнямі дрэўца, то ў Мішкі дзядзькаў учынак сур'ёзна сапсаваў настрой, глыбока азмрочыў пачуцці. Але, сімпатызуючы маладому герою, пісьменнік разам з тым не прымае яго паспешлівага максімалісцкага меркавання аб людзях. Калі Мішка рашуча залічае дзядзьку Юліяна ў разрад непапраўных уласнікаў, а ў дадатак яшчэ парывае знаёмства з яго дачкой Галяй — сваім юнацкім каханнем, то аўтар гаворыць яму дзесьці ў падтэксце твора: «Не, гэта ўжо залішне».

Паспрабуем, аднак, дапусціць, што нейкі апавядальнік паставіў перад сабой мэту выявіць чалавечы характар чалавека не ў адным кароткім імгненні, а на працягу больш значнага прамежку часу і ў больш разнастайных жыццёвых праявах. Ці значыць гэта, што аўтар павінен у такім разе абавязкова брацца за аповесць альбо раман? Апавяданне, дзе характар героя раскрываецца ў адзін нейкі момант і пераважна ў адным псіхалагічным стане, гэта яшчэ не апошняя (як схільны думаць В. Буран) ступень мажлівасцей навелістычнай формы. Існуе і тая ступень, па якой пісьменнік дае сціслую мастацкую карціну чалавечага лёсу, грунтоўна прасочвае станаўленне чалавека, асвятляе эвалюцыю яго ўнутранага жыцця.

Нельга, напрыклад, не заўважыць істотнай розніцы паміж такімі апавяданнямі Чэхава, як «Хамелеон», «Унтэр Прышыбееў», «Зламыснік», «Тоўсты і тонкі», з аднаго боку, і «Чалавек у футарале», «Туга», «Іёныч», «Нявеста», з другога. Мастацкая мадэль у першай групе апавяданняў дастасавана ў асноўным да таго, каб высветліць адну-дзве грані чалавечага характару, адлюстраваць адно жыццёвае здарэнне ці выпадак. Затое ў другой групе жанравая форма ў нечым набліжаецца да аповесці, бо аўтар ставіць тут перад сабой задачу паказаць чалавечы характар не ў адным-двух, а ў мностве сацыяльна-псіхалагічных вымярэнняў.

Нешта падобнае знаходзім мы і ў дакастрычніцкім беларускім апавяданні. Як і ў Чэхава, прыкметна адрозніваюцца, у прыватнасці, самім прынцыпам падыходу да жыцця, у сэнсе сваіх жыццёвых «перыметраў» коласаўскія апавяданні «Соцкі падвёў» і «Нёманаў дар», «Дзяліцьба» і «Дзеравеншчына», «Калода пчол» і «Сірата Юрка», «Свабода» і «Малады дубок».

Форма апавядання і сёння не страціла сваёй здольнасці пашырацца, вар'іравацца ў залежнасці ад мастацкай канцэпцыі аўтара.

Вядома, кожны празаік, напаткаўшы «залатую жылу» сапраўды раманнага матэрыялу і адчуўшы ў сабе сілы справіцца з яго мастацкай рэалізацыяй, зусім не абавязаны быць «на прыколе» ў малой эпічнай формы. Аднак эвалюцыя развіцця беларускай прозы і яе плённая мастацкая традыцыя перасцерагаюць пісьменнікаў ад паспешлівых рашэнняў брацца за аповесці і раманы, не вычарпаўшы глыбока рэальных мажлівасцей пазнання свету і чалавека ў малым эпічным жанры.

Досыць паказальны прыклад глыбокага даверу да жанравых мажлівасцей апавядання — творчасць В. Адамчыка, які не спяшаецца расставацца з апавяданнем і ў тых выпадках, калі тэма і матэрыял маглі б «пацягнуць» на раман ці аповесць.

Асабліва наглядна паглыбілася і набыла адметныя якасныя прыкметы эпасу тэматыка ў такіх апавяданнях Адамчыка, як «Кароль Нябожа» і «Дзікі голуб». У іх аўтар імкнецца намаляваць псіхалагічны партрэт свайго героя аб'ёмна, шырока і свабодна. Караля Нябожу мы бачым маладым і старым, жанатым і ўдаўцом, радасным і самотным, мы назіраем за ім у час працы і праводзім яго ў апошні шлях.

Кароль Нябожа не стараўся наўмысна ісці ўзбочынай жыцця. Але на старасці год ён не можа не папракнуць самога сябе за тое, што нейкія важныя вузялкі ўласнага лёсу звязваў досыць тонкай і ненадзейнай ніткай. Цяперашнім розумам герой шмат бы чаго перарабіў у сваім ранейшым жыцці. Аднак, ідучы насустрач суровай і драматычнай праўдзе, пісьменнік паказвае, што ў Караля не засталося ўжо ні сіл, ні часу дагнаць упушчанае. Нечаканая смерць героя якраз тады, калі яму адкрыліся некаторыя важныя жыццёвыя ісціны, — гэта не проста выпадак, якім завяршаецца жыццёвы шлях старога чалавека, гэта яшчэ і квінтэсенцыя аўтарскай думкі: жыццё чалавека пішацца начыста, і, пакідаючы нешта не на поўную сілу выкарыстаным ва ўчарашнім дні, мы заўтра рызыкуем апынуцца перад фактам нейкіх дарагіх і беззваротных страт.

«Кароль Нябожа» В. Адамчыка належыць да твораў, дзе ў форме звычайнай «бытавой» гісторыі ставяцца і вырашаюцца тыя адвечныя філасофскія і сацыяльныя пытанні аб жыцці і смерці, аб месцы і прызначэнні чалавека на зямлі, якія хвалявалі, хвалююць і, напэўна, ніколі не перастануць нас хваляваць.

Дык ці не занадта мы звужаем аб'ём і рэальныя граніцы малога эпічнага жанру, калі часцяком адводзім для апавядання вельмі ўжо нязначную, элементарную функцыю ў пазнанні, мастацкім ахопе рэчаіснасці і духоўнага жыцця чалавека?

У апошнія гады беларуская проза значна папоўнілася з прыходам у яе многіх таленавітых і вопытных паэтаў (М. Лужанін, К. Кірэенка, С. Грахоўскі, У. Караткевіч, А. Наўроцкі), якія павінны былі сказаць і сапраўды сказалі сваё слова ў новым для іх жанры, прынамсі, у жанры апавядання.

Аднак поруч з бясспрэчнымі ўдачамі, што спадарожнічаюць беларускім паэтам на ніве навелістычнага жанру, нельга не заўважыць у некаторых іх творах і сур'ёзных пралікаў. І выяўляюцца гэтыя пралікі перш-наперш у тым, што ў апавяданнях, напісаных паэтамі, эмацыянальная ацэначнасць нярэдка бярэ ўладу над ацэначнасцю аналітычнай.

Зразумела, без аналізу і сінтэзу не можа жыць і сапраўдная паэзія, аднак верш часам «выцягвае» ўсё-такі настрой, эмоцыя. А самую кароткую навелу адзін толькі настрой і эмоцыя «трымаць» не могуць. Тут, бадай, заўсёды патрэбна аналітычнае даследаванне, без якога проза проста перастае быць прозай. Не дапускаючы, вядома, існавання, як заканамернай з'явы, нейкай чыста эмацыянальнай, бяздумнай і бясклапотнай паэзіі, Пушкін у першую чаргу іменна аб прозе сказаў, што яна «патрабуе думак і думак». Гэта варта помніць. І няма ніякіх падстаў даваць высокую ацэнку твору, у якім паслаблена аналітычная тэндэнцыя.

«У апавяданнях К. Кірэенкі, — піша Я. Герцовіч, — кожны (!) партрэтны штрых чалавека, кожная (!) мастацкая дэталь служаць агульнай задуме, дапамагаюць лепшаму пазнаванню ўзаемаадносін, што з'ядноўваюць людзей між сабою». Гэта сказана не пра адно, два, тры апавяданні аўтара, а агулам пра ўвесь зборнік апавяданняў К. Кірэенкі «Ручаіны шукаюць ракі». Вось і падумаеш, да чаго ж аўтару імкнуцца, калі, па словах крытыка, усе вяршыні ўзяты і заваяваны празаікам адзіным прыступам, з ходу. Думаецца, што такая «прыязная» крытыка не дае дакладнай арыентацыі пісьменніку, які стаў пераключаць увагу з цяжкага жанру паэзіі ў не менш цяжкі жанр прозы.

Праўда, справядлівымі і бясспрэчнымі трэба прызнаць словы крытыка аб тым, што Кірэенка ў «новым для сябе жанры здолеў сказаць важкае слова». Але ж удалося аўтару сказаць гэтае сапраўды важкае і свежае слова ў **лепшых** творах, дарэчы, у тых, дзе ён, застаючыся пранікнёным эмацыянальным апавядальнікам, у пэўным сэнсе паэтам-лірыкам, разам з тым строга захоўвае і аналітычныя законы прозы, напрыклад, у апавяданнях «Віна» або «Канец казкі».

І напаследак хацелася б сказаць наступнае. В. Буран правільна заўважыў, што, акрамя заканамерных і плённых тэндэнцый руху апавядання, наглядаецца сёння і другая, не вельмі здаровая тэндэнцыя размывання і разбурэння яго жанравых граніц. Многія творы, якія называюцца апавяданнямі, часта «не лезуць ні ў якія вароты». І не таму, што вызначаюцца яны шырынёй і глыбінёй наватарскіх пошукаў і змястоўнасцю думкі. Апошняе магло б толькі радаваць. Насцярожвае якраз той факт, што размыванне і разбурэнне жанру адбываецца з прычыны слабасільнасці эстэтычнай канцэпцыі, вузкасці і няпэўнасці задумы, недастатковага разумення пісьменнікам мажлівасцей, законаў і патрабаванняў самой жанравай формы апавядання.

Адсюль, відавочна, узнікае патрэба ў сур'ёзных крытычных і літаратуразнаўчых працах, дзе б абагульняўся вопыт лепшых майстроў навелы і прасочваўся шлях развіцця беларускага апавядання. Аглядаючыся назад, асэнсоўваючы сённяшні стан малой эпічнай формы, мы б лепш зразумелі прычыну тых «прыліваў» і «адліваў» у агульным руху жанравай формы, пра якія справядліва гаворыць В. Буран. Такія работы, напэўна, маглі б саслужыць добрую службу мастацкай практыцы і стаць часцінкай той «дамбы», якая папярэджвала б малы эпічны жанр ад разбурэння і размывання.

РЭЧЫЦКАЯ ЛІРЫЧНАЯ.

Фотаэцюд Ул. МЯЖЭВІЧА.

ПАДАРУНАК ВІЦЕБСКІМ КНІГАЛЮБАМ

У новым жылым раёне Віцебска на Першай Смаленскай вуліцы, у вялікім корпусе гэтымі днямі гасцінна расчыніла дзверы новая гарадская бібліятэка. Яна займае на першым паверсе некалькі пакояў агульнай плошчай у 200 квадратных метраў. Тут ёсць светлая, утульная чытальная зала, абанементны аддзел, а таксама аддзелы палітычнай, грамадскай, мастацкай літаратуры.

Гэта 11-я па ліку масавая бібліятэка сістэмы Міністэрства культуры БССР у горадзе над Дзвіной. Зараз у ёй сабрана 10 тысяч тамоў. Імі карыстаюцца жыхары новага мікраёна, рабочыя і служачыя бліжэйшых прамысловых прадпрыемстваў.

ДУЭЛЬ У ФАЕ

НОВЫ СПЕКТАКЛЬ ТЭАТРА ІМЯ МАССАВЕТА

На афішы спектакля Маскоўскага драматычнага тэатра імя Массавета «Дуэль» (тэатралізаваная навела кіргізскага пісьменніка Мара Байджыева ў пастаноўцы маладога рэжысёра Барыса Шчадрына) адразу прыцягваюць увагу словы «Тэатр у фае» і зусім ужо незвычайны час пачатку спектакля — 22.30.

Тэатр імя Массавета размяшчаецца ў адным з самых сучасных тэатральных будынкаў, пабудаваных па апошняму слову тэатральнай тэхнікі, і для новага пачынання ў ім адведзена вялікае ўтульнае кафэ на другім паверсе. Гледачоў нямнога — усяго 250—300 чалавек, што стварае камерную абстаноўку. У цэнтры залы, супраць мініяцюрнага партэра і балкона, адкрытая, як у тэатры часоў Шэкспіра, сцэнічная пляцоўка, крыху прыўзнятая над падлогай. Справа і злева на балконе ўстаноўлены лёгкія пераносныя сафіты. Проста на падаконніках кафэ ляжыць вельмі нешматлікі рэквізіт: некалькі вёдраў, тэрмас і іншы паходны посуд, транзістарны радыёпрыёмнік, некалькі вудачак і спінінгаў.

Але чаму ж «Дуэль»?

У далейшым выяўляецца, што полем дуэлі, бязлітаснай і непазбежнай, з'явіцца душа чалавека, душа маладой жанчыны. Драму паміж трыма людзьмі, якая разыгралася на беразе далёкага горнага возера, перажываюць на вачах гледача трое: Назі (так завуць маладую жанчыну) — артыстка Галіна Дашэўская, Азіз — артыст Уладзімір Шурупаў, Іскандэр — артыст Леанід Яфціф'еў. Толькі ў самым фінале з'яўляецца яшчэ адна дзеючая асоба — зусім юная медыцынская сястра, ролю якой выконвае вучаніца дзесятага класа сярэдняй школы Іра Даўкіна, — яна займаецца ў студыі пры тэатры імя Массавета. Важны і неабходны кампанент спектакля — музыка Мікаэла Тарывердзіева, яго рэчытатывы на тэксты паэта Рыгора Пажэняна.

Класічны трохкутнік ператвараецца ў барацьбу прынцыпаў, светаадчуванняў. Прыехаўшы з Іскандэрам — чалавекам самаўлюбёным і самаўпэўненым, правесці летні адпачынак на заціпным беразе возера, Назі сустракае тут другога мужчыну, і ён пераварочвае ўсё яе жыццё, прымушае іншымі вачыма глянуць на мінулае, на Іскандэра. Азіз зусім не святы, але ён мае галоўную якасць для чалавека — сапраўды бескарыслівую любоў да людзей, у імя якіх ён страціў сваё здароўе і страціць жыццё. І жанчына робіць выбар, але выбар не ў бытавым, жыцейскім плане, а ў этычным, філасофскім. І — у трагічным, бо жанчына беззваротна траціць сапраўднага чалавека, які сустрэўся ёй, іменна ў той момант, калі яна яго і знайшла. Азіз памірае, застаючыся назаўсёды ў абноўленай душы Назі, у выратаваных ім людзях з парахода, якія хутчэй за ўсё так ніколі і не даведаюцца пра яго.

Асаблівасць драматычнай канструкцыі ў тым, што «сапернікі» ні разу не сустракаюцца адзін з адным, яны бачацца з гераіняй па чарзе, ператварыўшы ў поле дуэлі, як мы ўжо гаварылі, свядомасць, душу жанчыны. Дуэль не магла кончыцца прымірэннем — у ёй ёсць пераможаны і пераможца. Таму дзіўны парадокс фіналу п'есы — застаецца жыць памёршы і назаўсёды мёртвы жывы...

Паводле слоў мастацкага кіраўніка тэатра народнага артыста Савецкага Саюза Юрыя Завадскага, тэатр у фае — эксперыментальная сцэна, лабараторыя, у якой маладыя акцёры і рэжысёры тэатра змогуць заняцца творчымі пошукамі. У гэтым, першым спектаклі ўдзельнічаюць маладыя акцёры, якія часта здымаюцца ў кіно. Прастата сцэны, прыбліжанасць да гледачоў, адсутнасць спецыяльных дэкарацый і касцюмаў дазваляюць максімальна выйграць у рэалізме ўспрыняцця.

Добрыя прыклады заразлівыя — два іншыя маскоўскія тэатры збіраюцца паўтарыць у сябе такі ж эксперымент.

Аляксандр СЕРЫ.
(АДН).

НАВІНЫ КІНО

«СКАЗЫ УРАЛЬСКІХ ГОР»

Фільм аб жыцці і творчасці пісьменніка Паўла Бажова

У Паўла Бажова мільёны чытачоў у Савецкім Саюзе і далёка за межамі. Творы гэтага арыгінальнага мастака слова выдадзены на трыццаці пяці мовах народаў СССР і семнаццаці замежных. І вось да творчасці свайго выдатнага земляка звярнуліся кінематаграфісты Свярдлоўскай кінастудыі. Створаны імі фільм называецца «Сказы Уральскіх гор». Ён вядзе гледача ў свет чароўны і рэальны, знаёміць з героямі, народжанымі талентам пісьменніка.

Аснову фільма складаюць сказы, якія ўвайшлі ў лепшы зборнік пісьменніка «Малахітавая шкатулка». На экране ажываюць фрагменты аднаго з лепшых твораў Паўла Бажова — «Каменная кветка», галоўны герой якога малады каменярэз Даніла хоча «стварыць такую каменную кветку, якую немагчыма адрозніць ад жывой». Захоплены гэтай марай, ён і звяртаецца да таямнічай гаспадыні Меднай гары...

Пачынаюць жыццё на экране і сказы «Агнявушка-паскакушка» і «Жывінка ў справе», «Цяжкая вітушка» і «Пра Вялікага Полаза», «Сярэбраны капыток» і іншыя. Перад гледачом праходзяць героі Бажова, таленавітыя майстрыўмельцы — каменярэзы і гранільшчыкі, старацелі і горшчыкі, збройнікі і вуглепалы. Яны любяць і ўмеюць працаваць, бачаць у гэтым сэнс жыцця і сапраўднае чалавечае шчасце.

Нязменны герой сказаў Бажова — і поўная суровай своеасаблівасці ўральская прырода. Каляровая плёнка дала магчымасць аператару Барысу Шапіру і мастаку Фёдару Бажко паказаць маляўнічыя карціны прыроды Урала. Кінематаграфісты пабывалі на радзіме пісьменніка, у Сысерцкім раёне пад Свярдлоўскам, дзе паўнакроўная краса прыроды калісьці ўпершыню зазззяла перад вачыма Паўла Бажова і здзівіла яго на ўсё жыццё.

Аўтары фільма «Сказы Уральскіх гор» — сцэнарысты Юрый Хазановіч і Зіновій Янтоўскі, рэжысёр-пастаноўшчык Алег Варанцоў пераканаўча паказалі, што пясняр працавітасці і майстэрства сам быў вялікім працаўніком. Ён настойліва адточваў кожную фразу кожнае слова ў сваіх творах. Вельмі характэрны эпізод, які расказвае аб пошуку загалоўка да сказа «Агнявушка-паскакушка». Ён дае нам у поўнай меры адчуць напружаную атмасферу творчага працэсу.

І нібы эпіграф, гучаць у фільме словы са сказа «Чыгунная бабуля»: «Работа — яна штука даўжэзная. Чалавек памрэ, а справа яго застанецца».

Каляровы навукова-мастацкі фільм «Сказы Уральскіх гор» — добры помнік выдатнаму пісьменніку Паўлу Бажову, дзевяностагоддзе з дня нараджэння якога нядаўна адзначылі савецкія людзі.

Людміла БУТОРЫНА,
карэспандэнт АДН.

Па той бок

САПСАВАНЫ ПАРАД

Прагрэсіўная Італія справядліва ганарыцца міланскім тэатрам «Ла Скала» — гэтай жамчужынай сусветнага опернага мастацтва. Але часта, асабліва ў дні адкрыцця сезона і ў дні прэм'ер, «Ла Скала» бывае непрыступнай для звычайнага італьянца, і ёю завалодваюць грашовыя магнаты сучаснай Італіі. Адборныя паразіты са сваімі дамамі запаўняюць «Ла Скала» не для таго, каб паслухаць оперных віртуозаў, а для таго, каб прадэманстраваць незвычайныя туалеты, асляпляльнае зз'янне дыяментаў і фантастычныя прычоскі. Такімі ювелірнымі вітрынамі праплываюць у фае тэатра матроны, начапураныя куды пышней, чым прымадонны «Ла Скала», якія граюць на сцэне каралеў і герцагінь.

А ў гэтым сезоне «тлустыя» (так называлі калісьці ў Італіі багацеяў) вырашылі пераўзысці ўсе мінулыя дэманстрацыі. Па-першае, адкрыццё сезона операй «Дон-Карлас» прыпала на дзень каталіцкага свята святога Амбросія. Па-другое, «тлустым» вельмі карцела паказаць, што іх зусім не бянтэжаць выбухі народнага гневу, якія патрасаюць цяпер Італію. Дыяментавае зз'янне ў «Ла Скала» павінна было зацьміць крывавыя водбліскі класавых баёў.

Працоўная Італія задыхаецца ў абцугах страшных злыдняў. Мізэрныя пенсіі-міласціны асуджаюць на галодную смерць нямоглых ветэранаў працы. Нядаўні расстрэл дэманстрацыі працоўных у Аўла яшчэ больш завастрыў палітычную абстаноўку ў краіне.

У такой неспрыяльнай атмасферы ды яшчэ ў дні нацыянальнай жалобы па забітых рабочых, парад марнатраўства ў «Ла Скала» набыў характар яўнай правакацыі дзёрзкага глуму з гора і пакут галоднага люду. Гэта вымушана была прызнаць і «сацыялістычная» дырэкцыя міланскага тэатра. У спецыяльнай адозве, апублікаванай перад адкрыццём сезона, дырэкцыя заклікала сваіх гасцей не забываць пра афіцыяльна аб'яўлены лозунг «памяркоўнасці» і эканоміі, пра нацыянальную жалобу, пра складаныя і нявырашаныя праблемы, што акружылі Італію з усіх бакоў. Нагадваючы пра ўсё гэта, дырэкцыя прасіла «тлустых» не выхваляцца так правакацыйна сваімі мільярдамі ды марнатраўствам і трохі прытушыць агні параду ў «Ла Скала».

На гэтыя пачцівыя просьбы снобы адказалі самым непачцівым смехам, бо падрыхтоўка да новага сезона пачынаецца загадзя, і астранамічныя сумы на туалеты і ўкрасы былі ўжо даўно патрачаны. Магчыма святы Амбросій і не пярэчыў бы супраць пэўнай стрыманасці таўстасумаў, але яны і слухаць нічога не хацелі. Да таго ж яшчэ ў гэтай справе ёсць і палітычны бок. Нельга ж маладушна адступаць перад абурэннем галодных. Больш як сто гадоў таму назад французскі палітычны дзеяч і пісьменнік Ламене аднойчы сказаў з горкай іроніяй з парламенцкай трыбуны: «Галодныя павінны маўчаць, калі слова за золатам!» Хай жа маўчаць гаротнікі, калі забаўляюцца і цешацца «тлустыя»! Хай яшчэ ярчэй зззяюць дыяменты ў «Ла Скала»!

У капіталістычным свеце слова і цяпер за золатам.

Ды: гаротнікі не захацелі маўчаць.

І вось настаў дзень адкрыцця сезона. Ніколі яшчэ сцены сусветна вядомага тэатра не бачылі такой велізарнай паліцэйскай армады, як у той пранізліва-халодны вечар. Хоць мэр Мілана сеньёр Аньязі таксама ўласнаручна падпісаўся пад заклікам да «тлустых», гэта яму зусім не перашкодзіла паслаць дзве тысячы паліцэйскіх і карабінераў ды яшчэ легіёны пераапранутых шпікаў на оперную плошчу для аховы параду, які нагадваў банкет у час чумы. Кожны паліцэйскі меў цэлы арсенал слёзатачывых бомб, уся плошча ашчацінілася жэрламі водамётаў. Санітарныя і паліцэйскія машыны чакалі на суседніх вуліцах будучых парушальнікаў спакою...

Такіх патэнцыяльных парушальнікаў сабралася на плошчы больш за тысячу чалавек, прыблізна столькі, колькі было ўдзельнікаў параду ў «Ла Скала». «Худыя» прыйшлі сюды, каб кінуць у твар «тлустым» сваю пагарду і гарачую класавую нянавісць. І двухтысячная паліцэйская армада не змагла перашкодзіць «худым» выканаць гэтую місію.

Перш чым паслухаць уверцюру да «Дон-Карласа», удзельнікам параду давялося выслухаць рэвалюцыйны гімн «Бандзьера роса» («Чырвоны сцяг») у выкананні тысячагалосага хору «худых».

Ужо старонкі «Боскай камедыі» засведчылі, што італьянец не палезе за словам у кішэню. Пасля Дантэ мінула амаль сем стагоддзяў, і рэплікі на опернай плошчы ў той славуты вечар пераканаўча даказалі, што мова італьянскіх мас стала яшчэ вастрэйшай.

— Гэй вы, начапураныя блазны! — скандзіравалі «худыя» мільянерам, якія вылазілі са сваіх раскошных лімузінаў. — Паскачыце, падрыгайце ножкамі ў апошні раз, хутка канец вашым танцам і ўсяму вашаму «дольчэ віта» (салодкаму жыццю)!

Амаль усе «тлустыя» хуценька зачынялі дзверцы машын, хаваліся за паліцэйскім кардонам, і баязліва прабіраліся ўздоўж сцен да тэатральнага пад'езда. Але знайшліся і такія, што вырашылі не зважаць на «худых». Вось тут і пачалася галоўная незапланаваная частка адкрыцця сезона.

У людзей, што сабраліся перад тэатрам, былі немалыя запасы тухлых яек, гнілых памідораў ды флаконаў з тлустай незмывальнай фарбай.

Усё гэта паляцела ва ўдзельнікаў параду. Колькі тут было безнадзейна сапсаваных найраскошнейшых манто і найскладанейшых прычосак, колькі вымазаных фізіяномій!

Не толькі «худыя» рагаталі, гледзячы на размаляваных буржуа. Італьянскія газеты пісалі, што ўсміхаліся таксама і ахоўнікі парадку, калі які-небудзь «чекіно» (снайпер) трапным пападаннем руйнаваў ультрамодныя прычоскі, перапleценыя дыяментавымі і жамчужнымі ніткамі.

Так, сёлетні парад «тлустых» у «Ла Скала» быў непапраўна сапсаваны. Звонкія галасы працоўнай Італіі перамаглі найлепшыя рулады і славутыя бельканта оперных віртуозаў, сагналі пагардлівую ўсмешку з фізіяномій удзельнікаў кірмашу паразітычнай раскошы...

Б. МОР.
(З украінскага часопіса «Всесвіт»).

ГОСЦІ МІНСКА

Два гады назад першы раз выступала ў Мінску салістка Польскага радыё і тэлебачання Веслава Драецка. Зараз артыстка выступае з новай праграмай у канцэртах Маскоўскага дзяржаўнага эстраднага аркестра пад кіраўніцтвам заслужанага артыста БССР Эдзі Рознера.

Фота Ул. КРУКА.

ТЭЛЕБАЧАННЕ

4 красавіка

Першая праграма 9-10 — тэлебачанне — школе. Беларуская літаратура. 9-ы клас. «Паслякастрычніцкі перыяд жыцця і творчасці Янкі Купалы». 9-45 — «Чаму Бору звяры навучылі». Кінанарыс. 10-00 — тэлевізійныя навіны (М). 10-15 — для дзяцей. «Цуды прыроды» (М). 10-30 — канцэрт лаўрэата Усесаюзнага фестывалю самадзейнага мастацтва Тульскага народнага хору прафсаюзаў (М). 11-20 — фестываль фільмаў саюзных рэспублік. «Гульня без нічыёй» (Грузія). (М). 13-00 — «Шэдэўр». Канцэрт. Перадача з Берліна. 16-55 — праграма перадач. 17-00 — тэлевізійныя навіны (М). 17-15 — «Мерыдыяны дружбы». Перадача прысвечана Дню вызвалення Венгрыі ад фашысцкіх захопнікаў. 17-40 — «Панарама навін». 18-00 — «Здароўе». Тэлевізійны часопіс. 18-45 — дзіцячы экран. «Вясёлыя дрошкі». Лялечны фільм. 19-00 — чэмпіянат СССР па футболе. «Дынама» (Тбілісі) — «Лакаматыў» (Масква). Другі тайм. Перадача з Тбілісі. 20-00 — «Потым настане цішыня». Шырокаэкранны мастацкі фільм. 21-30 — «Эстафета навін» (М) 22-15 — «Клуб аматараў песні» (М). 23-15 — «Толькі факты». Надвор'е. Праграма перадач.

Другая праграма 17-15 — канцэрт сімфанічнага аркестра Узбекскай філармоніі. Перадача з Ташкента. 18-00 — для дашкольнікаў і малодшых школьнікаў. «Вясёлы гарадок» (М). 19-00 — чалавек і прырода. «Куды прылятаюць лебедзі». «Чаго не ўбачыш у прыродзе». Навукова-папулярныя фільмы. 19-45 — рэклама аб'явы. 20-00 — А. Афінагенаў. «Маці сваіх дзяцей». Прэм'ера тэлевізійнага спектакля. Перадача з Краснадара. 21-30 — канцэрт. 22-10 — экран — завочнікам. Марксісцка-ленінская філасофія. «Метады і формы навуковага пазнання». Лекцыя доктара гістарычных навук В. І. Сцяпанава

5 красавіка

Першая праграма 8-25 — праграма перадач. 8-30 — для студэнтаў тэхнікумаў «Супраціўленне матэрыялаў». 9-00 — «Гімнастыка для ўсіх» (М). 9-45 — тэлевізійныя навіны (М). 10-00 — музычная вясёлая праграма (М). 10-30 — «Навукова-тэхнічны прагрэс». «Вучоныя — вёсцы». (М). 11-00 — «Музычная шкатулка». 11-15 — «Дакументы расказваюць». Аб жыцці і барацьбе У. І. Леніна ў гады царызму. 11-40 — «Іграе Аляксандр Лявончык» (цымбалы). 12-05 — «Зямля аддае свае скарбы». Праграма прысвечана Дню геолага. 13-10 — «Сустрэчы з беларускімі кампазітарамі». Заслужаны дзеяч мастацтваў БССР І. Кузняцоў. 14-00 — «Дарогамі вясны». Рэйд-агляд Беларускага тэлебачання. Дзятлаўскі раён. 14-15 — тэлевізійныя навіны (М). 14-30 — тэлевізійны тэатр для дзяцей і юнацтва. А. Астроўскі. «Беднасць не загана». Прэм'ера тэлевізійнага спектакля (М). 16-15 — «У свеце слоў, вобразаў, фарбаў». Тэлевізійны альманах. 17-15 — «Тайна пячоры Каніюта». Мастацкі фільм. 18-30 — тэлевізійны атлас народаў СССР. Туркменская СССР (М). 19-30 — «Зоркапад». Музычная вясёлая праграма. Перадача з Польшчы. 20-30 — тэлевізійныя навіны (М). 20-45 — «Свет сацыялізма» (М). 21-15 — «Майстры мастацтва». Народная артыстка СССР Л. Ржэцкая. 22-15 — «Тыдзень планеты». Міжнародны агляд. 22-50 — канцэрт эстраднай музыкі. Перадача з Ленінграда. 23-50 — «Толькі факты». Надвор'е. Праграма перадач.

6 красавіка

Першая праграма 8-25 — праграма перадач. 8-30 — для студэнтаў тэхнікумаў. «Электратэхніка». 9-00 — «На зарадку, станавіся!» (М). 9-15 — тэлевізійныя навіны (М). 9-30 — «Будзільнік» (М). 10-00 — «Музычны кіёск» (М). 10-30 — «Паўгадзіны аб мастацтве». Творчасць мастака В. Іванова, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі (М). 11-00 — «Хроніка музычнага жыцця рэспублікі. Год 1957-ы. 11-45 — «Узнагароды Радзімы». Да 40-годдзя з дня заснавання ордэна Чырвоная Зорка. 12-05 — «Крыніца сельскай культуры». Аб рабоце сельскіх культасветустаноў. 12-45 — «Абганяючы вецер». Кінанарыс. 13-00 — «Сельская гадзіна» (М). 14-00 — для воінаў Савецкай Арміі і Ваенна-Марскога Флоту. «Глыбокі рэйд» (М). 14-30 — канцэрт (М). 15-30 — «Час». Інфармацыйная праграма (М). 16-00 — праграма каляровага тэлебачання. 1. Клуб кінападарожнікаў. 2. «Пікавая дама». Мастацкі фільм. (М). 18-30 — «Майстры мастацтваў». Р. М. Сіманаў (М). 21-00 — «Сем дзён». Міжнародная праграма (М). 21-45 — у эфіры — «Маладосць». «Аўкцыён». Навукова-пазнавальная вясёлая праграма (М). 23-00 — «Спартыўны тыдзень» (М). 23-15 — праграма перадач.

Помнікі нашага краю

СЯДЗІБНЫ ДОМ У ХАЛЬЧЫ

У гарадскім пасёлку Хальчы, на правым высокім беразе паўнаводнага Сожа захаваўся рэдкі для нашага часу ансамбль сядзібы, створаны ў пачатку XIX ст. Галоўны дом гэтай сядзібы — архітэктурны помнік Беларусі часоў класіцызму.

Увесь сядзібны комплекс пабудаваны па адзіным, выразна задуманым плане. Перад галоўным будынкам справа і злева сіметрычна размешчаны два аднолькавыя невялікія драўляныя дамы з калонкамі на асноўных тарцовых фасадах. Невялікі парадны дворык, які ўтварыўся паміж імі, у мінулым уяўляў сабою цікавы твор садова-дэкаратыўнага мастацтва.

Галоўны дом сядзібы стаіць каля абрывістага схілу. Сож у гэтым месцы робіць выгіб, і сядзіба, размешчаная на высокім і адкрытым месцы, добра праглядваецца з ракі.

Будынак двухпавярховы, вельмі кампактны па аб'ёму. Першы паверх цагляны, другі — драўляны. Аднак аддзелка абодвух паверхаў выканана так па-майстэрску, што, здаецца, быццам увесь будынак зроблены з каменю. Гэтае ўражанне «падмацоўваюць» калоны і паўкалоны на фасадах, характэрная акаймоўка акон другога паверха.

Галоўны фасад дома дзеліцца на ярусы — цокальны і асноўны. Цокальны ярус манументальны, архітэктурна-мастацкія формы прыменены досыць сціпла. Развіты порцік іанічнага ордэра з франтонам надае яму парадны характар. Гэтая ўрачыстасць фасада яшчэ больш падкрэсліваецца магутнымі слупамі, якія падтрымліваюць калоны другога паверха. Другі фасад, што выходзіць да ракі, мае істотнае адрозненне: яго сярэдняя частка ўзбагачана паўкруглай верандай з каланадай і лесвіцамі. Лесвіцы ахопліваюць веранду, ствараючы ўдалы, плаўны пераход ад будынка да парка.

Каштоўнасць гэтага помніка архітэктуры ў тым, што генеральны план пабудовы (цяпер некальні зменены), кампазіцыя фасадаў, дэкаратыўнае ўбранне — тыповыя для архітэктуры класіцызму ў Беларусі канца XVIII — пачатку XIX стагоддзя. Сваёй мастацкай задумай гэты помнік некалькі пераклікаецца з аналагічнымі пабудовамі ў Расіі, што пацвярджае адзіны кірунак пошукаў тагачасных дойлідаў.

Ул. ЧАНТУРЫЯ.

ВАГА ФАЛІЯНТА — ПЯЦЬ КІЛО

У адрас фундаментальнай бібліятэкі Акадэміі навук БССР гэтымі днямі прыйшла пасылка з Слоніма з асабістага архіва вядомага краязнаўца і вучонага-археолага І. Стаброўскага. Сярод многіх выданняў уяўляе цікавасць кніга Д. Сымона-Сырэніеса, надрукаваная ў Кракаве ў 1613 г. — «Пра розныя лекавыя травы». У ёй 1540 старонак і важыць яна ў скураным пераплёце каля пяці кілаграмаў.

Сярод іншых выданняў цікавая серыя кніг па гісторыі і культуры польскага народа 60—80 гг. XVIII стагоддзя.

Гэтыя рэдкія выданні, а таксама рукапісы вырашана выдзяліць асобнай калекцыяй у фундаментальнай бібліятэцы АН БССР.

М. РЫЛКО.

ПУШКІН—АЎТАР «ФАЎСТА Ў ПЕКЛЕ»

— Пушкін не толькі глыбока ведаў «Фаўста» — вялікі твор Гётэ, ён быў знаёмы з так званай «Народнай кнігай», літаратурнай апрацоўкай нямецкіх народных легенд пра Фаўста.

Такі адзін з вывадаў вядомага савецкага пушкініста, члена-карэспандэнта Акадэміі навук СССР Дзмітрыя Дзмітравіча Благога.

На навуковым пасяджэнні ў маскоўскім Дзяржаўным музеі А. С. Пушкіна Дзмітрый Благой зрабіў паведамленне аб сваім даследаванні незакончаных урыўкаў з рукапісаў геніяльнага рускага паэта. Гэтыя ўрыўкі ўмоўна аб'яднаны Дзмітрыем Благім загалоўкам «Фаўст у пекле».

«Фаўст у пекле» не перайманне Гётэ. Гэтыя ўрыўкі, поўныя гумару, яны як бы «здымаюць смехам» жахлівыя карціны пякельных пакут. У адным з урыўкаў — дасціпны дыялог Фаўста з Мефістофелем. На хвасце «духа зла» Фаўст апускаецца ў апраметную. Ля ўваходу ў пекла смерць гуляе з чарцянятамі ў карты, каб «скараціць вечнасць». Па просьбе свайго сябра — Мефістофеля, яна, насуперак звычаю, прапускае з ім у пекла жывога Фаўста. Разам са спадарожнікам Фаўст, прайшоўшы парадную залу, заходзіць у галоўную частку пекла, дзе чэрці мучаць грэшнікаў. Фаўст бачыць, як чэрці вараць юшку з... цароў. Такім чынам, Пушкін, відаць, намерваўся надаць неажыццёўленаму парадыйнаму твору востры палітычны сэнс. У гэтай меры, на гэтыя ўрыўкі, створаныя ў 20-х гадах мінулага стагоддзя, зрабіла ўплыў і чытанне Пушкіным Дантэ — аднаго з яго любімых паэтаў.

Паведамленне Дзмітрыя Дзмітравіча Благога выклікала ў пушкіністаў вялікую цікавасць.

Валянцін ВОЙНАЎ,
карэспандэнт АДН.

КАРЭННІ ДРУЖБЫ

КНІГІ ПРА БАЯВОЕ БРАТЭРСТВА РУСКАГА І НЯМЕЦКАГА НАРОДАЎ

Увагу савецкай грамадскасці, як і грамадскасці братняй ГДР, прыцягваюць творы аб лепшых сынах нямецкага народа, якія ў ходзе другой сусветнай вайны сумесна з рускімі актыўна змагаліся супраць фашызму за новую Германію. Такая, напрыклад, кніга «Партызанская рэспубліка». Яе аўтар былы сакратар ЦК Кампартыі Беларусі, начальнік Беларускага штаба партызанскага руху П. Калінін.

У творах нямецкіх антыфашыстаў і, перш за ўсё, у сумленнай кнізе былога камандзіра батальёна Г. Вельца «Салдаты, якім здрадзілі», асабліва каштоўным, на наш погляд, з'яўляецца паказ таго радаснага факта, што ва ўмовах, якія, здавалася б, выключалі магчымасць больш цвярозай ацэнкі таго, што адбывалася ў сталінградскім «катле», знаходзіліся людзі, у тым ліку сярод вышэйшых нямецкіх афіцэраў, якія не далі сябе запалохаць драконаўскімі мерамі камандавання і паступілі так, як ім загадвала сумленне. Вядома, што сам Г. Вельц, як і В. Адам, і многія разважлівыя іх калегі сталі пасля разгрому гітлераўскай Германіі актыўнымі будаўнікамі сацыялізма на радзіме.

Але далёка не адразу наступіла ў нямецкіх салдат і афіцэраў прасвятленне. Гэта падкрэсліваецца як былымі савецкімі ўдзельнікамі бітвы на Волзе, так і аўтарамі з ГДР. Спатрэбілася вялікая і сістэматычная палітыка — выхаваўчая работа сярод нямецкіх войск, накіраваная на тое, каб даводзіць да іх свядомасці праўду аб становішчы на фронце, аб савецкім народзе і яго арміі, пераконваць у неабходнасці здавацца рускім у палон. Многа цікавага можна даведацца аб гэтым з дзённіка былога першага сакратара Сталінградскага гаркома КПСС, члена Ваенных саветаў Сталінградскага і Данскога франтоў Аляксея Сямёнавіча Чуянава. У перыяд з 12 снежня 1942 года па 2 лютага 1943 года, адзначае аўтар, толькі ў раёне Сталінграда прыбыўшыя туды таварышы Вальтэр Ульбрыхт, Эрых Вайнерт і Вілі Брэдэль дзесяткі разоў выступалі па радыё перад сваімі суайчыннікамі.

...Сустрэча, якая адбылася з нямецкімі сябрамі на чале з В. Ульбрыхтам 8 снежня 1942 года, расказвае Чуянаў, была цёплай, братэрскай. Ваенны савет фронта адабральна паставіўся да іх намеру звярнуцца да акружаных нямецка-фашысцкіх войск з мэтай пераканаць іх у бескарыснасці далейшага супраціўлення. Разам з тым сяброў папярэдзілі, што гутарыць пад агнём, хоць бы і з дапамогай гучнагаварыцеля, вельмі небяспечна. Ульбрыхт толькі ўсміхнуўся ў адказ...

12 снежня В. Ульбрыхт і Э. Вайнерт з гукавой перасоўнай устаноўкай выехалі на перадавыя пазіцыі. Увечары з укрыцця, на адлегласці 400—500 метраў ад нямецкіх акопаў, яны пачалі перадачу. Першым выступіў Ульбрыхт. Фашысты адкрылі моцны мінамётны агонь. 14, 15 і 20 снежня нямецкія таварышы, пагарджаючы небяспекай, зноў вялі перадачу для акружаных нямецка-фашысцкіх войск. Прычым, 15 снежня гітлераўцы ўважліва слухалі Ульбрыхта, які расказваў ім аб становішчы на франтах. Эрых Вайнерт нават прачытаў верш «Дзверы ў жыццё адчынены», канцоўка якога не магла не зрабіць уражання на немцаў: «Кто в плен сдается — будет жить, кто будет жив — домой вернется!»

Аднак 20 снежня, як толькі пачалася радыёперадача, фашысты аб'явілі баявую трывогу. Тады савецкі афіцэр крыкнуў па-нямецку ў рупар: «Супакойцеся! Калі вы не спыніце траскатню з аўтаматаў або пусціце хоць адну міну, вы так атрымаеце з буйнакаліберных мінамётаў і «кацюш», што аглухнеце». Унушэнне дайшло, і адразу стала ціха. Перадача прайшла без перашкод.

Выступаючы перад акружанымі, Ульбрыхт расказаў усю праўду пра бітву на Волзе, да канца выкрыў хлусню Гітлера, які сцвярджаў, быццам армія Паўлюса будзе дэблакіравана.

Апрача выступленняў перад акружанымі ў сталінградскім «катле», нямецкія сябры праводзілі цэлы рад іншых мерапрыемстваў. Так, у канцы снежня 1942 года яны прынялі самы актыўны ўдзел у адборы палонных з 6-й танкавай дывізіі, якая ўваходзіла ў армейскую групу Гота, для пасылкі іх у акружаную армію Паўлюса. Палонныя павінны былі расказаць аб разгроме адборных танкавых войск Гота, аб тым, што на дапамогу Манштэйна ўжо няма чаго разлічваць.

4 студзеня 1943 года за подпісамі В. Ульбрыхта, Э. Вайнерта і В. Брэдэля была распаўсюджана лістоўка з заклікам спыніць бессэнсоўнае кровапраліцце і капітуляваць.

Аб велізарнай сіле ўздзеяння слова віднага камуністычнага дэпутата рэйхстага В. Ульбрыхта на нямецкія войскі сведчыць і Г. Вельц... «Гэтага немца з таго боку слухаюць. І ў яго ёсць пераканаўчыя аргументы, калі ён гаворыць аб безвыходнасці нашага становішча і аб тым, што кожны з нас яшчэ спатрэбіцца пасля вайны». Дзейсна гучала і іншае, — працягвае Вельц, — рускія ненавідзяць толькі гітлераўскую дзяржаву і яго заправіл, а не нямецкі народ. За злачынствы, у прыватнасці ў раёне Сталінграда, адкажуць тыя, хто сапраўды з'яўляўся ваеннымі злачынцамі.

Так, незлічоныя ахвяры, нястачы і пакуты савецкага народа ў вайне, развязанай гітлераўскай Германіяй. Але людзі Савецкай краіны ніколі не кіраваліся пачуццём помсты. Не атаесамлівалі Гітлера і фашыстаў з вялікай нямецкай нацыяй. Яны і зараз, насуперак заходняй прапагандзе, не змешваюць рэваншыстаў і мілітарыстаў у Заходняй Германіі з яе працоўным народам, разам з тым указваючы на рэальную пагрозу адраджэння нацызму ў гэтай краіне. Савецкі Саюз разам з сацыялістычнай Германіяй і іншымі дзяржавамі сацыялізма робіць і будзе рабіць усё, каб не дапусціць звароту «новага парадку» ні ў адной краіне садружнасці, якім бы соусам яго не падлівалі.

В. ЗАХАРАЎ.
(АДН).

Галоўны рэдактар Н. Е. ПАШКЕВІЧ.
Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, В. М. АЛАДАЎ, А. Ц. БАЖКО (намеснік галоўнага рэдактара), Б. І. БУР'ЯН, А. І. БУТАКОЎ, Р. С. БЯРОЗКІН, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, І. М. ДАБРАЛЮБАЎ, В. У. ІВАШЫН, А. С. КАЗЛОЎСКІ, П. М. МАКАЛЬ, У. Л. МЕХАЎ (адказны сакратар), Р. К. САБАЛЕНКА, І. А. САНКОВА, М. Г. ТКАЧОЎ, Ю. М. ЧУРКО, Р. Р. ШЫРМА.

«Літаратура і мастацтва» выходзіць у аўторак і пятніцу.

НАШ АДРАС І ТЭЛЕФОНЫ: г. Мінск, вул. Захарава, 19. Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 3-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 3-25-25, адказнага сакратара — 3-44-04, аддзела літаратуры — 3-21-53, аддзела тэатра кіно і музыкі — 3-24-62, аддзела выяўленчага мастацтва, архітэктуры, вытворчай эстэтыкі — 3-24-62, аддзела публіцыстыкі — 3-22-04, аддзела культуры — 3-22-04, аддзела інфармацыі — 3-44-04, выдавецтва — 6-25-19, бухгалтэрыі — 6-25-87.

«Литература и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР, Минск.

Друкарня выдавецтва «Звязда».
Індэкс 63856
АТ 00166